

EIZ U MEDIJIMA

STUDENI 2015.

SMJERNICE

Zahtjev predsjednice, HAZU i HGK: Nova vlada mora produljiti radni vijek

Autor: Ljubica Gatarić

Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL

Hrvatska treba produljiti radni vijek, uvesti miniposlove poput Njemačke, promicati samozapošljavanje, uskladiti sustave obrazovanja sa svijetom rada... neke su od 39 reformskih mjera koje HAZU i Hrvatska gospodarska komora nude novoj vladi da bi se povećala zaposlenost.

Dosta priče

Reformske su mjere pripremili stručnjaci za tržište rada Danijel Nestić, Maja Vehovec, Neven Budak, Josip Tica, Iva Tomić, Nika Šimurina, Predrag Bejaković, Željko Mrnjavac i Josip Ježovita, a iza projekta Zaposlimo Hrvatsku svojim je autoritetom stala i predsjednica države Kolinda Grabar-Kitarović.

– Vrijeme je da prestanimo pričati o potencijalima i prilikama Hrvatske i napokon krenemo raditi. Nema boljeg vremena od danas kako bismo se počeli mijenjati. Stvorimo okruženje u kojem će oni koji su danas nezaposleni naći posao i koje će uvjeriti mlade da ostanu i grade budućnost u Hrvatskoj – kazala je predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović. Rad na projektu koordinirao je bivši SDP-ov ministar, a sad savjetnik u HGK Davorko Vidović, koji je podsjetio da je kumulativna stopa rasta Hrvatskog BDP-a u posljednjih 25 godina nula, za to vrijeme stvoreno je 148 milijardi kuna trgovinskog deficita, kojim smo potakli otvaranje tuđih radnih mjesta, dok smo mi izgubili 300.000 zaposlenih i stvorili 55 milijardi eura inoduga.

– Očekujemo da kreatori politika prihvate ove smjernice koje nemaju ideološkog predznaka i čiji je jedini predznak gospodarstvo jer politika neće zaposliti ljude, ali mora pomoći, odnosno ne ograničavati one koji zapošljavaju – kazao je šef Komore Luka Burilović i poručio da se floskule o bolnim rezovima ponavljaju periodički i prema potrebi, dok je propadanje zbog političke nedosljednosti jedini kontinuirani proces u hrvatskom gospodarstvu.

– Ne postoji jedan jednostavan potez ni brza rješenja koja bi riješila problem nezaposlenosti Hrvatske i upravo je to zamka u koju svi upadnu. Nedostaje nam kult rada i potreban su nam kontinuitet i disciplina

pridržavanja propisa bez obzira na promjene vlada i ministara. Potreban nam je kontinuitet tisuću malih promjena da bi se doista nešto promijenilo – kazao je predsjednik HAZU Zvonko Kusić.

Autorica preporuke o produljenju radnog vijeka Maja Vehovec s Ekonomskog instituta navodi da je produljenje motivirano starenjem stanovništva.

Samo 12% provizije

Za potrebe ove studije anketirano je 15 tisuća poslodavaca, koji imaju visoko mišljenje o starijim radnicima, ali ih ipak ne zadržavaju u radnom odnosu. To bi, kaže M. Vehovec, mogle promijeniti pozitivne kampanje o starijim osobama, ali i dulji radni vijek u javnom sektoru. Zbog starenja stanovništva pred nama je razdoblje silver ili srebrne ekonomije, u kojoj će raditi sve više starijih. Druga smjernica sugerira stvaranje malih poslova, nešto slično onome što je Njemačka učinila prije deset godina, dopuštajući tvrtkama da zaposle radnike za 450 eura mjesečno i na tu plaću ne plaćaju poreze i doprinose. Taj je rad uzeo maha pa sad 7,5 milijuna Nijemaca radi na malim poslovima te ta zemlja praktički i nema nezaposlenih, no mnogi su prisiljeni raditi na dva različita posla da bi preživjeli.

U Hrvatskoj je, navodi Željko Mrnjavac s Ekonomskog fakulteta u Splitu, rad preko studentskog servisa najbliži tom modelu zapošljavanja. Lani je 75.000 studenata radilo preko servisa te su ostvarili 965 milijuna bruto zarade, na koju servis uzme 12% provizije, a neto zarada do 50.000 kuna godišnje se ne oporezuje. Rad uz poreznu olakšicu treba regulirati i proširiti na druge skupine radnika, ali uz limitiranje broja sati rada i dohotka.

Stručnjaci predlažu: Više rada za manju plaću

Produljiti radni vijek

Samo Talijani rade kraće od nas (31,1 godina). Radnici izlaze iz tržišta rada sa 60,6 godina, što često nije njihov osobni izbor, nego nužda. Javni sektor treba raditi dulje

Ozakoniti male poslove

Male poslove regulirati na poseban način, a osim na studente, rad uz poreznu olakšicu proširiti i na druge skupine radnika, uz limitiranje sati rada i dohotka

Mijenjati škole

Prepoznavanje talenta i pružanje potpore za osobni rast i razvoj svakog pojedinca središnja je misija sustava odgoja i obrazovanja. Teorija nije dovoljna, potrebna je i praksa s radnog mjesta

Porezima do posla

Oporezivanje malih poslova treba dodatno pojednostaviti, a mjere protiv sive ekonomije moraju biti kombinacija kaznenih odgojnih mjera i savjetovanja

Lokalno tržište

Lokalni kapaciteti za zapošljavanje trebaju se ojačati, a posebno planski zadržavati visokoobrazovani radnici kroz kredite, stambeno zbrinjavanje...

NOVA REPLIKA SINDIKATA UGLEDNOM STRUČNJAKU 'Naša 'interesna pozicija' je jasna. Možda bi vi, g. Nestiću, trebali pojasniti svoju...'

Autor: Matija Kroflin

Makroekonomist Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja Matija Kroflin odlučio je odgovoriti na repliku Danijela Nestića sa zagrebačkog Ekonomskog instituta o visini plaća učitelja i nastavnika u osnovnim i srednjim školama. Njegov odgovor, ako i cijelu polemiku, ekskluzivno donosimo na našem portalu:

Nestić je u svojem odgovoru na moju reakciju ušao u široku raspravu o podacima i metodologiji, ali kruške ostaju kruške, a jabuke ostaju jabuke, bez obzira koliko se potrudili objasniti što su to točno kruške, a što jabuke. Stvari su zapravo jednostavne i svode se na sljedeće: g. Nestić sugerira da su plaće učitelja i nastavnika u osnovnim i srednjim školama previsoke, a ja smatram da bi trebale biti veće. Potrudit ću se objasniti zašto.

Što je izazvalo reakciju?

Na početku moram istaknuti da se uz neke manje zadržke slažem s većim dijelom elaboracije i pojašnjenja statistike koju je g. Nestić ponudio u svojem odgovoru. Pažljiviji čitatelji će uočiti da je potvrdio i brojne moje tvrdnje iz prethodna dva teksta. Primjerice, da ministar nije iznosio javne podatke, da možemo samo procjenjivati jesu li plaće koje je spominjao zaista prosječne plaće te da javna statistika o prosječnim plaćama ima određene probleme.

Međutim, suština moje kritike bila je usmjerena na činjenicu da g. Nestić sugerira zaključak o tome kako su plaće učitelja visoke na temelju podataka za koje smatram da objektivno ne mogu biti upotrijebljeni za izvođenje takvog zaključka. Radi jednostavnosti praćenja ove polemike citirat ću dijelove teksta g. Nestića zbog kojih sam odlučio reagirati, a koji glase:

"Ministar Mornar tada je izjavio da je prosječna plaća nastavnog osoblja s visokom stručnom spremom 6365 kuna u osnovnim školama i 6560 kuna u srednjim školama... Je li to puno ili malo, svatko može sam prosuditi. Nekoliko dodatnih usporedbi možda pomogne. Prosječna neto plaća u Hrvatskoj u prvih šest mjeseci ove godine iznosila je 5685 kuna... u toj 2013. godini najniža prosječna neto plaća isplaćena je u Varaždinskoj županiji, 4429 kuna. ...U Varaždinskoj županiji, u poduzećima iz prerađivačke industriji, prosječna je neto plaća 2013. iznosila 3633 kuna. ...to još uvijek znači da nastavno osoblje s VSS-om u osnovnoj školi ima oko 70% veću plaću od prosjeka u varaždinskoj industriji."

Gore navedeni citat moguće je protumačiti jedino kao sugestiju g. Nestića da su plaće učitelja i nastavnika previsoke jer su, između ostalog 70 posto veće od zaposlenih u prerađivačkoj industriji i to u najslabije plaćenju županiji u RH. Vjerojatno ne bih imao potrebu reagirati da je uz prerađivačku industriju istaknuta i recimo prosječna neto plaća za financijske uslužne djelatnosti od 8.877 kuna, za djelatnost telekomunikacija u iznosu od 9.201 kune ili pak za promidžbu u iznosu od 9.571 kune. I djeca zaposlenih u tim djelatnostima pohađaju školu pa bi se to onda moglo nazvati usporedbom plaća učitelja s plaćama roditelja. Zapravo, sve bi bilo u redu da je g. Nestić postupio onako kako je sam elaborirao u svojem odgovoru na kritiku:

"Zato je kod bilo koje usporedbe važno objasniti što se uspoređuje s čime i zašto se to čini, poželjno je ponuditi što veći skup različitih usporedbi, pa tek onda donijeti zaključak."

Par riječi o "interesnoj poziciji"

Nestić je u odgovoru na kritiku objasnio što uspoređuje s čime, međutim, nije objasnio zašto. To zašto možda proizlazi iz nečega što on naziva, "interesnom pozicijom". Ne mogu nagađati koja je to pozicija, ali ako se ova polemika nastavi nadam se da ćemo dobiti pojašnjenje pa ćemo lakše shvatiti zašto misli da su plaće učitelja previsoke.

Inače, pozicija Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja (u nastavku Sindikat) i mene kao stručnog suradnika u njemu je brinuti o radno-pravnom i materijalnom položaju zaposlenih u sustavu znanosti i visokog obrazovanja te, ni ja osobno, ni Sindikat nemamo nikakvu direktnu materijalnu korist od zauzimanja za interese učitelja i nastavnika. Međutim, sam obrazovni proces i ishodi obrazovanja kao posljedica tog procesa u RH nisu adekvatni. Dio tog problema leži u lošim programima, dio u lošem upravljanju sustavom, a dio i u demotivaciji i negativnoj selekciji onih koji se odlučuju biti učitelji i nastavnici. Potonje proizlazi iz neadekvatnih plaća za ta radna mjesta i to nije samo moje mišljenje i mišljenje Sindikata već je taj problem prepoznala i Strategija znanosti, obrazovanja i tehnologije koju su radili nezavisni stručnjaci i koju je usvojio Hrvatski Sabor. Dakle, mislim da je interes Sindikata da rastu plaće i učiteljima i nastavnicima prilično društveno opravdan i jasan.

U konačnici i moje osobno stajalište je da je neto plaća od 6.400 kuna (koju se proklamira kao prosječnu plaću učitelja u OŠ) za osobu s više od 20 godina staža, punim nastavnim opterećenjem, završenim fakultetom i jednim od najodgovornijih poslova (a to je briga za tuđu, maloljetnu djecu i njihov intelektualni i društveni razvoj) neadekvatna i nemotivirajuća za stvaranje boljeg i kvalitetnijeg sustava obrazovanja. G. Nestić po mom shvaćanju sugerira drugačije i tu se očito naše "interesne pozicije" i osobna stajalište razilaze. Pritom ne želim obezvrijediti ničiji, slabije plaćeni rad i smatram da su plaće zaposlenika prerađivačke industrije u Varaždinskoj županiji neadekvatne za dostojan život, baš kao i trenutna razina minimalne plaće. Da je napravljena usporedba tih plaća s plaćama učitelja kako bi se pokazao koliko su one mizerne te skrenulo pažnju na to kako trebamo stvoriti uvjete za generalno povećanje plaća i životnog standarda u RH, onda bih se s tom usporedbom sigurno i složio.

Problem koji postoji je da ne rade svi učitelji i nastavnici kvalitetno, odgovorno i adekvatno svoj posao, iako su svi jednako plaćeni. Tako imamo situaciju da svako malo možemo čuti neki svjetski uspjeh naših učenika na međunarodnim natjecanjima, a istovremeno imamo nezadovoljavajuće rezultate Pisa testova. Međutim, taj problem se ne može riješiti općim pogledom na plaće svih i njihovom kolektivnom degradacijom već boljim upravljanjem. Zato se Sindikat zalaže i za stvaranje određenih okvira upravljanja plaćama sukladno kvaliteti rada.

Ima li Sindikat problem "krušaka i jabuka"?

I na kraju samo ispravak nekih netočnih navoda. G. Nestić je istaknuo kako su sindikati suočeni s daleko većim problemom "krušaka i jabuka" zbog sugestije da se trebaju uspoređivati jedino prosječne plaće u cijelom sektoru. Ako se preciznije pročita moj tekst bit će jasnije da ja to nisam sugerirao, dapače jasno sam naznačio što bi trebalo uspoređivati ako se želi doći do relativno objektivne usporedbe visine plaće učitelja. Moja tvrdnja je glasila:

"Jedina relevantna usporedba onda bi bila da se navedene plaće uspoređuje s plaćom za neko drugo konkretno radno mjesto koje zahtjeva istu razinu obrazovanja i s osobama koje imaju jednak radni staž, broj djece i prebivalište kao gore istaknuti navodni "prosječni" učitelj."

Dakle, ne bih rekao da u ovom slučaju Sindikat ima problem "krušaka i jabuka".

Što se tiče metodoloških problema s prosječnom plaćom točno je da velik dio učitelja i nastavnika radi na nepuno radno vrijeme. Preciznije, 51 posto njih u državnim srednjim školama i 23 posto njih u osnovnim

školama na kraju školske godine 2013./2014. nije bilo zaposleno na puno radno vrijeme. Međutim, mnogi od njih ne uspijevaju popuniti svoju satnicu u nekim drugim školama, pa je tako u srednjim školama bilo ukupno zaposleno 24.138 osoba, ali u ekvivalentu pune zaposlenosti bilo ih je 16.806. Također, među njima ima i onih koji za popunjavanje norme dnevno putuju i po stotinjak kilometara.

I kako je istaknuto da sindikati znaju sve o koeficijentima i dodacima, potrebno je reći da se u sustavu obrazovanja i znanosti dodaci ne kumuliraju jednostavnim množenjem već se većina njih dodaje na osnovnu plaću. Između ostalog i spomenuti dodatak od 13,73 posto. Sukladno Sporazumu o dodacima na plaću u obrazovanja i znanosti iz 2006. i činjenicom da je navedeni Sporazum potpisao i Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja (a primjenjuje se ne sve zaposlene, a ne samo članove Sindikata) treba reći i da g. Nestić ostvaruje pravo na taj dodatak, a ne samo zaposleni u obrazovanju.

IZBORI 2015.

Hedonizam, hrana, cigle... Možemo li ipak bolje?

Autor: Maruška Vizek

Fotografija: Srećko Niketić / CROPIX

Turizam je zapravo jedini uspješni hrvatski sektor. On, međutim, ne može nadoknaditi kontinuirano zaostajanje ili samo povremeno svijetle momente koje bilježe ostali sektori

Iako je premijer, po zapovjednoj odgovornosti, odgovoran za sve ekonomske rezultate, za sektorske uspjehe i neuspjehe odgovorni su i ministri čiji resori pokrivaju pojedine sektore. Budući da nam statistički podaci omogućuju da pratimo proizvodnju u poljoprivredi i industriji, volumen građevinskih radova te broj noćenja turista, osim uspješnosti premijera i Vlade u cjelini, možemo direktno analizirati i uspješnost ministara poljoprivrede, gospodarstva, graditeljstva i turizma.

Jedini sektor koji ostvaruje bolje rezultate od skupine zemalja čije sektorske rezultate koristimo kao poredbeno mjerilo je, vjerojatno očekivano, turizam. Valja naglasiti da kumulativne promjene u ukupnom broju noćenja turista po mandatima u Hrvatskoj nismo uspoređivali s tim istim pokazateljem ostvarenim u novim zemljama članicama Europske unije, nego smo ih uspoređivali s mediteranskim zemljama koje nude sličan turistički proizvod kao i Hrvatska. Za vrijeme mandata svih premijera, hrvatski turistički pokazatelji su znatno bolji od prosjeka konkurencije, pri čemu se posebno izdvaja mandat Ivice Račana, kada je ministrica turizma bila Pave Župan Rusković. U tom četverogodišnjem razdoblju ukupni broj noćenja u Hrvatskoj se povećao 19 posto, dok je u mediteranskim zemljama on u prosjeku smanjen za 4,5 posto. Uspješan je bio i Božidar Kalmeta, koji je obnašao dužnost ministra mora, turizma, prometa i razvitka u prvom Sanaderovu mandatu. U preostala tri mandata hrvatski turistički rezultati približno odgovaraju onima koje je ostvarila konkurencija na Mediteranu.

S druge strane, hrvatski sektori industrije i graditeljstva perzistentno ostvaruju znatno lošije rezultate od prosjeka zemalja regije. Kad je o građevinarstvu riječ, najbliži ostvarenju regionalnog prosjeka bio je Ivica Račan, za čijeg su se mandata građevinski radovi povećali za 34 posto, dok je prosjek regije iznosio 37 posto. Taj "uspjeh" stoga treba pripisati i Radimiru Čačiću, koji je tada obnašao dužnost ministra za javne radove, obnovu i graditeljstvo. Najveći podbačaj građevinarski je sektor doživio za mandata Jadranke Kosor i ministrice Marine Matulović Dropulić, kada se građevinska aktivnost smanjila za daljnjih 27 posto dok je u

regiji stagnirala. Za vrijeme mandata Zorana Milanovića ta se aktivnost kumulativno smanjila za još 17 posto, s tim da se pad dogodio u prvoj polovici mandata, dok je u drugoj polovici vidljivo da građevinska aktivnost stagnira, ali bez naznaka skorijeg oporavka. Istodobno, u zemljama regije građevinska se aktivnost oporavila te je u mandatu Ivana Vrdoljaka i Anke Mrak Taritaš zabilježila porast od gotovo 9 posto.

Vrlo slična je situacija i s industrijskom proizvodnjom. Za taj sektor je direktno je nadležan ministar gospodarstva, a ostvarene kumulativne stope promjene po mandatima sugeriraju da se nijedan od ministara ne može pohvaliti da je nadmašio prosječna kretanja u regiji. Najslabiji rezultat definitivno je ostvario Đuro Popijač, ministar gospodarstva u Vladi Jadranke Kosor, tijekom čijeg je ministროvanja industrijska proizvodnja u zemlji stagnirala dok je u regiji kumulativno narasla za 23 posto. Oporavila se tijekom Milanovićeve mandata, zabilježivši kumulativni rast od 4 posto, što je tri puta manja stopa rasta od one koju je ostvarila regija. Bitno je, međutim, napomenuti da je tijekom mandata Radimira Čačića industrijska proizvodnja još bila u padu. Oporavak industrijske proizvodnje koincidirao je s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, kada je Ministarstvo gospodarstva već bio preuzeo Ivan Vrdoljak.

Statistički podaci za poljoprivredni sektor omogućuju nam da uspješnost rada naših ministara poljoprivrede evaluiramo kroz proizvodnju stoke i žitarica. Pritom valja naglasiti da stočna proizvodnja iskazuje znatno drukčiju dinamiku po mandatima od proizvodnje žitarica. Naime, sve do mandata Jadranke Kosor, stočna je proizvodnja u Hrvatskoj rasla znatno brže od prosjeka regije. Taj je prosjek najviše nadmašen tijekom prvog Sanaderova mandata, kada je ministar zadužen za poljoprivredu bio Petar Čobanković. U tom razdoblju, kumulativni je porast proizvodnje stoke iznosio 10 posto, a prosjek regije iznosio je samo 1 posto. U mandatu Jadranke Kosor trend se dramatično mijenja te se stočna proizvodnja smanjuje za 11 posto. Za Milanovićeve mandata ona se smanjuje za još 18 posto, a proizvodnja stoke u regiji od 2009. naovamo stagnira. Tihomir Jakovina ujedno je i najneuspješniji hrvatski ministar poljoprivrede ako kao mjerilo uspjeha postavimo proizvodnju stoke. S druge strane, proizvodnja žitarica bila je tijekom svih analiziranih mandata, osim drugog Sanaderova, znatno manja od prosjeka regije. U drugom Sanaderovu mandatu, kada je za poljoprivredni resor odgovarao Petar Čobanković, kumulativni rast proizvodnje žitarica iznosio je 24 posto, a regionalni 19 posto. Najneuspješniji ministar kada je u pitanju proizvodnja žitarica definitivno je Božidar Pankreć, koji je dužnost obnašao u Račanovoj Vladi. Tijekom njegova mandata proizvodnja žitarica u Hrvatskoj se smanjila za više od četvrtine (27 posto) dok je u regiji stagnirala.

Analiza sektorskih rezultata po mandatima sugerira da je turizam jedini uspješni hrvatski sektor. Međutim, uspjeh turizma ne može nadoknaditi kontinuirano zaostajanje ili samo povremeno svijetle momente koje bilježe ostali sektori. Kontinuirano zaostajanje drugih sektora, pa čak i građevinarskog, koji je u očima naše javnosti doživio nevjerojatan bum do nastupanja svjetske financijske krize, dovelo je do toga da zemlje koje su prije petnaestak godina bile daleko siromašnije od nas danas imaju veći BDP po stanovniku. Ono što ostaje upitno i na što ova analiza ne može odgovoriti jest koliko su ovakvi sektorski manje uspjesi, a više neuspjesi odraz sreće ili peha, a koliko su stvarna posljedica rada ili nerada ministara koji bi trebali biti odgovorni za njihovo poslovanje.

RAST GOSPODARSTVA

GLOBUSOV TIM STRUČNJAKA HLADNO SECIRA VRUĆA EKONOMSKA OBEĆANJA LJEVICE I DESNICE: Preskupo, neostvarivo, suludo

Autor: Dora Koretić

Izvor: CROPIX

Pokažite programe! Dajte neke ekonomske mjere! – pozivala je javnost političke stranke posljednjih tjedana, glasnije nego što je to bio slučaj uoči bilo kojih izbora ranije.

Intenzivnije se to tražilo od HDZ-a, stranke koja je za svoj program angažirala njemački IFO institut, a puno manje od koalicije Hrvatska raste, čiji se gospodarski program dovoljno odražava na ekonomiji zemlje koju su vodili četiri godine.

Ipak, stranački dokumenti napokon su predstavljeni, a sugovornici s kojima je Globus proteklih dana razgovarao uglavnom su se složili kako se u tim papirima i nema bogzna što pročitati.

Prije svega, svi se slažu da i nije riječ o ekonomskim, nego o pukim izbornim programima prepunima mjera koje nitko nije kvantificirao – ni analitičari, a ni sastavljači – pa ostaje nepoznato kakav bi stvarni učinak na hrvatsku ekonomiju uopće mogla imati mnoga od naznačenih rješenja.

Uostalom, konkretnih prijedloga tu je vrlo malo, a čak i za one koji postoje sada je nemoguće predvidjeti i izračunati učinke jer su dokumenti, slažu se Globusovi sugovornici, pokazani prekasno za ikakve ozbiljne analize.

Globus je s nekoliko analitičara svejedno ozbiljno prionuo na posao. Popisali smo sve glavne odrednice programa vladajuće i oporbene koalicije, proučili mjere, izvadili brojke te pokušali demistificirati ekonomske vizije koje će se sukobiti u borbi za glasove.

Ono što najviše upada u oči jest lakoća kojom se i "domoljubna" i "rastuća" koalicija razbacuju brojkama i obećanjima o broju radnih mjesta koja u sljedećem mandatu namjeravaju otvarati. Tu se najviše isprsiio HDZ: sa svojim koalicijskim partnerima obećao je u četiri godine mandata otvoriti 100 tisuća novih radnih mjesta, od čega se čak 45 tisuća odnosi na radna mjesta u poljoprivredi, 25 tisuća u nečemu što oni nazivaju "startup" sektor, 25 tisuća kroz proces reindustrijalizacije i još najmanje pet tisuća u turizmu.

Koalicija Hrvatska raste nešto je skromnija: u programu spominju otvaranje do 20 tisuća radnih mjesta godišnje, dakle 80 tisuća u novom mandatu, i to uglavnom, kako kažu, s novcem iz EU fondova.

Što je od toga uopće moguće?

Kao prvo, analitičarka s Ekonomskog instituta i stručnjakinja za tržište rada Iva Tomić za Globus napominje kako nije pobornica teorija prema kojima su Vlada, odnosno država, ti koji bi trebali otvarati radna mjesta.

“Ustavom smo se odredili kao tržišna ekonomija pa bi se onda nova radna mjesta trebala otvarati na tržištu, a Vlada bi trebala biti prisutna kao pomoć privatnom sektoru. To između ostaloga podrazumijeva uklanjanje zapreka za otvaranje radnih mjesta kod privatnika, kako birokratskih tako i onih financijskih”, poručuje Iva Tomić.

Dodaje kako je određeno zapošljavanje potrebno i u javnom sektoru – posebno zdravstvu, obrazovanju i kvalitetnoj javnoj upravi koji su neophodni za funkcioniranje tržišne ekonomije, ali je inicijativu ipak potrebno prepustiti privatnicima.

A sad konkretnije o programima. SDP se u dokumentu obvezao uložiti 1,33 milijarde kuna u direktne potpore za zapošljavanje, a potom još tri milijarde kuna povući iz fondova Europske unije. Na prvu ideja možda zvuči dobro, ali Iva Tomić objašnjava kako je teško procijeniti učinke izravnih potpora odnosno aktivnih mjera zapošljavanja.

“Evaluacija postojećih mjera je u tijeku i rezultati će biti poznati tek iduće godine, a ranije provedena evaluacija pokazala je samo djelomičan pozitivan efekt sufinanciranja zapošljavanja. U literaturi se dosta proučava učinkovitost tih mjera, a neki opći zaključci su da se sufinanciranje zapošljavanja pokazuje donekle učinkovitim u privatnom sektoru, dok većina analiza govori da sufinanciranje mjera u javnom sektoru ima čak negativne učinke na kasnije zapošljavanje. Kod nas ne postoje službeni podaci o omjerima sufinanciranja zapošljavanja u državnom i privatnom sektoru, ali prema dostupnim podacima, približno dvije trećine tih mjera odnosilo se na javni sektor pa se postavlja pitanje smisla takvog djelovanja”, kaže Iva Tomić u razgovoru za Globus.

Ova znanstvenica s Ekonomskog instituta ističe također kako je upitno u kojoj mjeri nova Vlada – koja god ona bila – uopće može povući važniju količinu novca iz europskih fondova, kao i to hoće li uopće biti moguće proračunska sredstva upotrijebiti za poticanje zapošljavanja.

Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, naime, dosad su pokazali kako izvori financiranja državnih potpora idu u omjeru 1,3 naprema jedan u korist državnog proračuna, umjesto EU fondova, pa je ufanje u novac Europske unije pomalo besmisleno za hrvatski slučaj.

Zbog ravnoteže Iva Tomić pronalazi jednak broj slabih točaka i u programskom dokumentu Domoljubne koalicije.

“Pogledamo li trendove zadnjih šest do sedam godina, otvaranje 100 tisuća radnih mjesta u jednom mandatu čini se nemogućim. Doduše, imali smo u razdoblju od 2006. do 2008. godine povećanje zaposlenosti na godišnjoj razini od 35 tisuća, ali u tom razdoblju stopa rasta BDP-a iznosila je nešto iznad četiri posto. S obzirom na dugotrajnu recesiju, za takav značajan porast zaposlenosti trebalo bi očekivati i nešto veći rast BDP-a, a to se trenutačno čini nerealnim”, zaključuje Iva Tomić i napominje kako se još nerealnijim čini HDZ-ovo predizborno obećanje o 45 tisuća novih radnih mjesta u poljoprivredi.

“Dosadašnji trendovi ukazuju na dugoročno smanjenje zaposlenosti u poljoprivredi, čak i u razdoblju prije krize, a recesija je samo ubrzala taj proces. Za preokret trenda prvo bi trebalo promijeniti strukturu

gospodarstva, a čak i uz otvaranje nekih novih niša, ne vidim velike izgleda da se takav nagli preokret dogodi u idućem izbornom razdoblju”, skeptična je Iva Tomić.

Globusu je pak za oko zapelo još jedno neobično obećanje: otvaranje 25 tisuća novih radnih mjesta u sektorima ICT-a i startupa.

“Ma to je bedastoća, pa startup uopće nije sektor. Moguće da su oni zapravo mislili na nove tvrtke, ali političari očito ne znaju što znači taj pojam pa pod startup trpaju sve i svašta. Možda misle da startup može biti i novootvorena pekarna. Ali ne može”, pojašnjava suosnivač Zagrebačkog inkubatora poduzetništva i poslovni anđeo Mihovil Barančić.

Koliko je ovo obećanje nerealno, Barančić pokazuje na sljedećem primjeru. Najveći svjetski akcelerator za nove startupe, onaj u New Yorku, godišnje primi maksimalno 1700 prijava iz cijelog svijeta, što je ekvivalent 1700 zasebnih poslovnih ideja.

“Pomisao da bi jedna Hrvatska u četverogodišnjem razdoblju mogla iznjedrili toliko ideja da iz toga nastane 25 tisuća radnih mjesta jednostavno je suluda. Još kad znamo da radna mjesta u startupovima brzo propadaju, za otvaranje 25 tisuća novih pozicija prethodno bi bilo potrebno stvoriti barem pet puta više radnih mjesta kako bi ih na kraju ostala ova brojka iz programa”, ilustrirao je Barančić i ipak dodao kako u svakom slučaju pozdravlja ulaganja u startup radije nego u brodogradnju.

Hrvatska raste u programu se ne bavi startupovima, ali zato predviđaju podizanje minimalne plaće.

U dokumentu ne spominju na točno koliko razinu, ali iz njihovih naknadnih medijskih nastupa konstruiran je iznos od 3100 kuna, dakle stotinjak kuna više od sadašnjeg minimalca.

Mišljenja su ovdje podijeljena.

“Zadiranje u sustav minimalne plaće je šakljivo, i tu sam skeptičan. Minimalac, naime, ima dvojaku funkciju: on s jedne strane čini branu od siromaštva, a s druge osnovicu za daljnji izračun plaće. Ako je minimalna plaća previsoka, ona sužava prostor zapošljavanja jer poskupljuje radnu snagu, posebno za niže plaćene i niže kvalificirane radnike. Treba uvijek imati na umu da svaka plaća na tržištu mora biti okrenuta barem tri puta – jednom da zaradite neto, drugi put da zaradite bruto, a treći put da nešto ostane i poslodavcu”, upozorava ekonomist Predrag Bejaković s Instituta za javne financije.

Upućuje me na istraživanje koje je prije nekoliko godina provela profesorica Sanja Blažević s pulskog Fakulteta za ekonomiju i turizam.

Ona je dokazala kako povećanje iznosa minimalne plaće u negativnim trendovima nije nužno povoljno te kako iznos jednak minimalcu danas zapravo ima približno pet posto radne snage pa je upitno je li to doista brana od siromaštva.

“Osim toga, minimalna plaća je dva puta korigirana tijekom 2014. godine i ne pamtim da je to imalo osobito pozitivnog efekta”, napominje Bejaković koji je kritičan i prema drugim socijalnim mjerama iz programa stranaka. To se između ostaloga odnosi na najavu petpostotnog povećanja iznosa roditeljskih naknada, osvoji li vlast HDZ, kao i na jednokratne naknade u iznosu “soma eura” za svako rođeno dijete.

“Nažalost, u Hrvatskoj vlada uvjerenje kako se financijskim mjerama može podizati natalitet, a to je potpuno kriva pretpostavka. Kao prvo, sustav roditeljskih naknada u našoj zemlji je dobar, a Hrvatska je među rijetkim europskim zemljama u kojoj pravo na naknadu imaju čak i nezaposlene žene. Dakle, imamo prilično široka socijalna prava, a ona ipak nisu polučila rezultate. Šteta je što političari nisu shvatili kako je njihova dužnost povećavati pokrivenost ustanovama za predškolski odgoj umjesto dijeliti eure iz proračuna. Također, vrijeme

je da sebi priznamo kako se na djecu danas gleda drukčije nego prije. Nekad su obitelji bile mnogorodne, između ostalog i zbog toga što im je trebala pomoć u poljoprivrednim radovima, ali i zato da bi se na njih mogli osloniti u budućnosti. Danas su se stvari promijenile, a višerodnim obiteljima koje žive u gradu nije baš jednostavno skrbiti o puno djece”, tumači Bejaković i zaključuje kako demografsku sliku neće promijeniti niti jednokratni poklon od tisuću eura.

“Slučajevi svih razvijenih europskih zemalja pokazuju da je uloga države u smislu financijskih izdataka ovdje precijenjena”, objašnjava Bejaković za Globus.

Na red dolaze i predizborna obećanja u vezi s mirovinama. Začarani brojem pet (program im se zove 5+) HDZ i partneri nude povećanje mirovina u iznosu pet posto, a koalicija Hrvatska raste nešto je opreznija: kaže da će mirovine rasti sukladno rastu plaća i uvjetima života, što god to značilo.

Bejaković mi tumači kako će za buduću Vladu uspjeh biti uspije li uopće održati trenutačni nivo mirovina, a prema njegovom mišljenju bilo bi poželjno malo zgrabiti u neka prava.

“Prostora za rast mirovina nema, ali ima prostora da se spriječi preuranjeni odlazak u mirovinu te da se starijima omoguće fleksibilniji oblici rada”, smatra ovaj analitičar.

Magija HDZ-ova broja “pet” u programu ide i korak dalje. Dapače – autori su tom brojkom toliko opčinjeni da čak pogrešno pišu kako će smanjiti broj nezaposlenih pet posto, što je sigurno greška jer bi to na kraju njihova mandata značilo 14 tisuća nezaposlenih manje, što sigurno i nije neki uspjeh.

Ono što je HDZ vjerojatno htio reći jest da će stopu nezaposlenosti smanjiti za pet postotnih bodova – s 18 na 13 posto – što bi trebalo značiti da će na kraju Karamarkova mandata na burzi biti samo 200 tisuća nezaposlenih (danas ih je 274.477).

Nejasno je kako, osim ako gospodarstvo naglo ne procvjeta, i to sa stopama kakve obećava Domoljubna koalicija. To je rast BDP-a opet od pet posto, a onda i pad PDV-a za dva postotna boda, vjerojatno već po isteku druge godine mandata. Stručnjaci su i prema tome skeptični.

“Rast BDP-a po stopi od pet posto vrlo je nerealan i ne treba mu se nadati. U najboljim vremenima, dakle za Sanaderova mandata, imali smo takav rast, ali samo zahvaljujući tome što smo se itekako zaduživali. Bez podmazivanja dugom, naše gospodarstvo nije sposobno za takvu stopu rasta. Da ako bismo uopće bili na dobrom putu, prethodno bi bilo potrebno restrukturirati javna poduzeća, optimizirati javnu potrošnju, reorganizirati lokalnu samoupravu te potpuno eliminirati politiku iz procesa donošenja svih važnih ekonomskih odluka”, rekla je Globusu ekonomistica Maruška Vizek.

I ekonomist Marko Primorac sa zagrebačkog Ekonomskog fakulteta skeptičan je prema najavljenome.

“Za procjenu BDP-a valja provesti detaljne analize i projekcije utemeljene na gospodarskim planovima, ali i ekonomskim kretanjima u okruženju. Postoje vrhunske istraživačke institucije u svijetu koje se time bave, i često griješe. Svi zaboravljamo da BDP nije svemoguć i da je nizak BDP posljedica, a ne uzrok problema. BDP će rasti ako riješimo ključne probleme – a to su odljev mozgova, slaba ulagačka klima i slab izvoz”, objašnjava Primorac. On ipak HDZ-u daje za pravo u najavljenom smanjenju stope PDV-a.

Vraćanje na 23 posto, tvrdi Primorac, nije nemoguće i ugrubo bi proračun koštalo oko tri milijarde kuna. “No, za to je potrebno napraviti detaljan izračun i ja se nadam da ga je netko izradio. Ako se ipak pokaže da je gubitak za proračun prevelik, takav će potez biti potrebno kompenzirati dodatnim uštedama u proračunu ili povećanjem javnog duga.

Postoji još i mogućnost prodaje imovine – ali četvrte opcije prema Primorcu nema. Na povećanje javnog duga kao posljedicu smanjenja PDV-a upućuje i Maruška Vizek.

“Smanje li se prihodi od PDV-a, a sve drugo ostane isto, kao posljedica ostaje još veći deficit kao i rast javnog duga. Dakle, ako se gubitak tog prihoda ne kompenzira povećanjem nekog drugog prihoda, nije realno očekivati da se smanjenje PDV-a neće preliti na druga prava financirana iz proračuna”, smatra Maruška Vizek.

Ostaje joj još na kraju ocijeniti velike najave SDP-ovih ulaganja u naredne četiri godine: riječ je o 30 milijardi kuna investicija u industriju te još 38 milijardi u turizam. Koliko treba vjerovati tolikim turističkim brojkama, posebno ako znamo da je 2015. godina u turizmu bila rekordna – a ulaganja su iznosila “samo” 3,8 milijardi kuna?

Dakle deset puta manje od onoga što je najavljeno za sljedeći mandat?

“Brojke je teško opravdati, ne zato što naš turizam ne bi imao potencijala, nego zato što struktura naše lokalne samouprave djeluje kao izvrstan odbijač stranih investicija”, zaključuje Maruška Vizek o SDP-ovu dokumentu.

Htjeli ste programe?

Evo, dobili ste ih.

Je li vam sada zaista lakše glasati?

Ekonomski institut: Ekonomska aktivnost ima stabilan uzlazni trend

---

CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu, Zagreb.

CEIZ indeks je u rujnu zabilježio vrlo blagi porast vrijednosti od 0,04 boda u odnosu na kolovoz, a 2,2 indeksna boda u odnosu na rujnu prošle godine, objavio je Ekonomski institut, Zagreb (EIZ), čiji analitičari ističu da rast indeksa u trećem tromjesečju upućuje da je jačanje ekonomske aktivnosti poprimilo stabilan uzlazni trend.

Kako se navodi u objavi EIZ-a, mjesečna dinamika kretanja indeksa upućuje na to da je usporeni rast s početka trećeg tromjesečja, CEIZ indeks kompenzirao bržim rastom u zadnjem mjesecu tromjesečja.

Koincidentni ekonomski indikator - CEIZ indeks je u trećem tromjesečju ove godine u usporedbi s drugim tromjesečjem, ostvario prosječni rast od 0,31 indeksnog boda, što je identično rezultatu ostvarenom u drugom tromjesečju 2015. godine, ističu iz EIZ-a.

"Ostvarena vrijednost CEIZ indeksa u trećem tromjesečju 2015. upućuje na to da je jačanje ekonomske aktivnosti, koje se odvija od trećeg tromjesečja 2014., poprimilo stabilan uzlazni zamah. Stoga, na osnovi vrijednosti CEIZ indeksa možemo očekivati da će tromjesečna stopa promjene realnog BDP-a u trećem tromjesečju 2015. biti pozitivna i slične veličine kao i stopa promjene BDP-a iz prethodnog tromjesečja. To ujedno znači i da se hrvatsko gospodarstvo uspješno oporavilo od dugogodišnje recesije, ali stope rasta koje trenutno ostvaruje i dalje su značajno manje od regionalnog prosjeka", zaključuju analitičari Instituta.

CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu, Zagreb. Njegova je svrha pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnoga ciklusa, zbog čega se vrijednost CEIZ indeksa mijenja istodobno s promjenama poslovnog ciklusa.

CEIZ indeks je jednobrojčani pokazatelj poslovnog ciklusa koji sadrži informacije koje bi inače trebalo prikupljati analizom velikog broja različitih ekonomskih serija. Za razliku od vremenske serije tromjesečnog BDP-a, daje mjesečnu ocjenu stanja gospodarstva pružajući na taj način preciznije informacije o promjenama koje se odvijaju tijekom kraćeg vremenskoga razdoblja. Dostupan je jedan do tri mjeseca prije objave podataka o tromjesečnom BDP-u, zbog čega nosioci ekonomskih politika i zainteresirana javnost mogu pravovremeno pratiti gospodarska kretanja, napominju iz EIZ-a.

CEIZ INDEKS

Ekonomski institut: Ekonomska aktivnost ima stabilan uzlazni trend

Autor: Nikola Sućec

Izvor: Guliver/Thinkstock , Autor:Ivan Mikhaylov

CEIZ indeks je u rujnu zabilježio vrlo blag porast vrijednosti od 0,04 boda u odnosu na kolovoz, a 2,2 indeksna boda u odnosu na rujan prošle godine, objavio je Ekonomski institut Zagreb (EIZ), čiji analitičari ističu da rast indeksa u trećem tromjesečju upućuje na to da je jačanje ekonomske aktivnosti poprimilo stabilan uzlazni trend

Kako se navodi u objavi EIZ-a, mjesečna dinamika kretanja indeksa upućuje na to da je usporeni rast s početka trećeg tromjesečja CEIZ indeks kompenzirao bržim rastom u zadnjem mjesecu tromjesečja.

Koincidentni ekonomski indikator - CEIZ indeks je u trećem tromjesečju ove godine u usporedbi s drugim tromjesečjem ostvario prosječni rast od 0,31 indeksnog boda, što je identično rezultatu ostvarenom u drugom tromjesečju 2015, ističu iz EIZ-a.

'Ostvarena vrijednost CEIZ indeksa u trećem tromjesečju 2015. upućuje na to da je jačanje ekonomske aktivnosti, koje se odvija od trećeg tromjesečja 2014, poprimilo stabilan uzlazni zamah. Stoga na osnovi vrijednosti CEIZ indeksa možemo očekivati da će tromjesečna stopa promjene realnog BDP-a u trećem tromjesečju 2015. biti pozitivna i slične veličine kao i stopa promjene BDP-a iz prethodnog tromjesečja. To ujedno znači da se hrvatsko gospodarstvo uspješno oporavilo od dugogodišnje recesije, ali stope rasta koje trenutno ostvaruje i dalje su značajno manje od regionalnog prosjeka', zaključuju analitičari Instituta.

CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu Zagreb. Njegova je svrha pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnog ciklusa, zbog čega se vrijednost CEIZ indeksa mijenja istodobno s promjenama poslovnog ciklusa.

CEIZ indeks je jednobrojčani pokazatelj poslovnog ciklusa koji sadrži informacije koje bi inače trebalo prikupljati analizom velikog broja različitih ekonomskih serija.

Za razliku od vremenske serije tromjesečnog BDP-a, daje mjesečnu ocjenu stanja gospodarstva pružajući na taj način preciznije informacije o promjenama koje se odvijaju tijekom kraćeg vremenskog razdoblja. Dostupan je jedan do tri mjeseca prije objave podataka o tromjesečnom BDP-u, zbog čega nositelji ekonomskih politika i zainteresirana javnost mogu pravovremeno pratiti gospodarska kretanja, napominju iz EIZ-a.

ZAHTJEVI U PREGOVORIMA

Za kakve se reforme zalaže MOST: Porez na nekretnine, zdravstvo privatnicima...

Autor: Ljubica Gatarić

Foto: Grgur Žučko/pixsell

Most je jedina politička opcija koja je u Večernjakovoj anketi provedenoj prije izbora bezrezervno dala podršku politici fiskalne štednje, a takva se orijentacija provlači i kroz prve nastupe čelnika Mosta Bože Petrove. Analitičarka Ekonomskog instituta Maruška Vizek opisala je Most kao ekonomski najdesniju stranku koja se, primjerice, zauzima za širenje utjecaja privatnog sektora u zdravstvu, uvođenje poreza na nekretnine, provjeru imovinskog statusa korisnika socijalne naknade i slično.

Glavna poruka pedesetak stranica dugog izbornog programa Mosta jest da nam trebaju suštinske reforme "koje će dugoročno stabilizirati gospodarstvo, porezni sustav, mirovinski sustav, uravnotežiti proračun, stabilizirati zdravstvo, unaprijediti obrazovni sustav, uvažavati socijalne razlike, koje će omogućiti da mladi svoju budućnost i egzistenciju vide i ostvare u Hrvatskoj".

Most je mišljenja da bi uvođenje privatnog sektora u zdravstvo povećalo efikasnost sustava i smanjilo trošak njegova financiranja iz javnih izvora. Premda su iznikli s lokalne razine, Hrvatska, prema izjavama čelnih ljudi Mosta, ne treba više od sedam do devet županija te 150 općina i gradova, i to je najkrupnija razlika treće političke snage u parlamentu u odnosu na HDZ i SDP, koji su skloniji korekcijama.

Krenu li, doista, pregovori u smjeru reformi, a ne trgovine utjecajem i pozicijama, tada bi lokalni preustroj trebao biti dominantna tema u pregovorima, što znači da bi u mandatu nove vlade trebale biti donesene odluke o drastičnom preustroju na lokalnoj razini. Most, primjerice, ne misli da branitelji trebaju zadržati poseban ministarski resor, a da se njih pitalo, ni konverzija kredita u CHF ne bi se provodila bez socijalnih kriterija.

Most bi izuzeo stanove i kuće za život od oporezivanja nekretnina, no pokrenuo bi širok krug poreznog rasterećenja za tvrtke i poduzetnike, ukinuo doslovce sve parafiskalne namete, pojednostavio porezni sustav,

profesionalizirao i privatizirao javna poduzeća (izuzev strateških te Plinacra i Janafa). Javni sektor, kažu, nije prekobrojan i preplaćen, nego ispolitiziran, a odlazak liječnika jedan je od najvećih problema zdravstva.

MOST bi odmah povećao izdvajanje za drugi stup, no mišljenja je da Hrvatska ima previše visokoškolskih ustanova i studijskih programa, a jedan od prijedloga Mosta jest i da se smanje upisne kvote na nedeficitarnim studijima.

POLITIKA I EKONOMIJA

'Ako se Vlada ne sastavi čim prije, riskiramo pad rejtinga'

Autor: Nikola Sućec

Izvor: Pixsell , Autor:Igor Kralj/PIXSELL

'Bez obzira na to tko će voditi hrvatsku vladu u iduće četiri godine, prioritet je taj da se ona sastavi čim prije i da se krene s konkretnim i radikalnim reformama jer riskiramo novi pad kreditnog rejtinga', upozorava ekonomski analitičar Željko Lovrinčević

Lovrinčević nam je u razgovoru potvrdio i ono što je prije nekoliko tjedana rekao za tportal: da je glas za SDP glas za siguran bankrot, dok glas HDZ-u daje kakvu-takvu nadu za promjene. Danas, kada je čak moguća i manjinska vlada, Lovrinčević je još zabrinutiji, jer manjinske vlade u pravilu ne provode reforme, a Hrvatska sigurno klizi u bankrot.

'Hrvatska je izgubila četiri godine i trči na začelju europske kolone. Ako ćemo u idućim godinama stvarati pet, šest milijardi kuna nove vrijednost, to nije dovoljno ni za pola troška kamata na dug koje iznose oko 13 milijardi kuna, a kamoli za povećanje životnog standarda građana. Reforme su ključna riječ. Ne mislim tu na nekakve 'obične' reforme već na radikalne reforme', rekao je za tportal Lovrinčević.

Smatra da je Hrvatskoj vrijeme isteklo jer je s vladom Zorana Milanovića izgubila četiri godine, iako je on imao komotnu većinu u Saboru, a reforme je radio ili vrlo malim koracima ili je odustajao od njih.

'Manjinske vlade ne rade reforme jer nemaju dovoljno političke potpore. Stoga je rješenje tehnička vlada kojoj bi se zadao rok od godinu dana za identificiranje i početak provođenja radikalnih reforma', rekao je.

Godina dana bila bi, naime, dovoljna da se iznesu reforme sa sadržajem. Reforme o kojima se priča ovih dana za njega su reforme bez sadržaja, zbog čega bi tehnička vlada bila pravo rješenje kojim bi se čitavo društvo prebacilo u neki novi kolosijek.

Faktor koji jako brine Lovrinčevića jest i vrijeme. Što se dulje odugovlači sa sastavljanjem nove vlade, tim je hrvatski kreditni rejting pod još većim pritiskom i postoji mogućnost da on ponovno padne iako je već u spekulativnom razredu.

Zasad, dodaje, ne postoji kriza refinanciranja državnih dugova, ali ponavlja da bi u smislu povjerenja građana i kreditnih agencija tehnička vlada donijela najviše povjerenja: 'Iskustva manjinskih vlada s reformama jako su loša. Moguće je da se Most prikloni nekoj od velikih stranaka i uđu u pravu koaliciju, no to onda otvara pitanje vjerodostojnosti prema njihovim biračima', rekao je Lovrinčević.

Podsjeća i na iskustvo Portugala koji je nedavno prošao kroz izvanredne izbore nakon pada manjinske vlade. Izvanredni izbori tek nekoliko mjeseci nakon formiranja vlasti također bi u svijet poslali jako lošu sliku o stabilnosti Hrvatske i želji da se drastične reforme i provedu.

Konačno, Lovrinčević podsjeća kako pod radikalnim reformama misli na reformu pravosuđa, reformu upravljanja javnim tvrtkama i privatizaciju državnih kompanija.

Lovrinčević: Hrvatska će 2016. godine stvoriti samo 9000 novih radnih mjesta

Piše: Vanja Figenwald

Rumunjska će sljedeće godine po paritetu kupovne moći biti ispred Hrvatske, upozorio je Željko Lovrinčević u svom pregledu gospodarskih očekivanja za 2016. godinu, tako simbolično prikazujući dubinu hrvatskih problema.

Njegovo izlaganje najviše se fokusiralo na divljanje javnog duga i deficita, probleme za koje još ne postoji politika koja bi ih riješila, kako je napomenuo Jurčić u ranijem predavanju. Koliko je situacija nezavidna pokazuje podatak da prirast BDP-a pokriva tek oko pola kamate na javni dug, a očekivani kraj jefitnog novca krajem sljedeće godine mogao bi dodatno otežati njegovo servisiranje.

Europska unija nastavlja polagani izlazak iz recesije, uz monetarnu politiku koja je u međuvremenu postala neutralna (ni restriktivna ni ekspanzivna). Oporavak potpomažu niska cijena nafte, slab euro i ekspanzivna politika Europske središnje banke, tako da projekcije za eurozonu govore o rastu od 1,6 posto u ovoj godini i 1,8 posto u sljedećoj. Za Hrvatsku je posebno važan očekivani snažniji rast glavnih trgovinskih partnera (Njemačka 1,9 posto, Italija 1,5 posto, Austrija 1,5 posto, Slovenija 1,9 posto i Mađarska 2,2 posto). Iako na razini EU stvari djeluju relativno obećavajuće, Lovrinčević je napomenuo kako su europski problemi samo zatambljeni, ne i definitivno riješeni, najviše zahvaljujući monetarnoj politici.

Što se Hrvatske tiče, za ovu godinu se očekuje rast od 1,1 posto, (1,4 posto sljedeće i 1,7 posto 2017.), uz još uvijek visok deficit od 4,9 posto koji bi sljedeće godine trebao pasti tek neznatno, za 0,2 posto. Zbog javnog duga koji u posljednje vrijeme galopira (ove godine 89 posto, naredne 95 posto), Hrvatska pored Grčke ima najveću premiju rizika. Standard građana je od 2011. do 2015. pao za oko osam posto, a javni dug nam 'jede' i ono malo rasta što ostvarimo zbog čega nema konvergencije sa drugim državama Europske unije, pojasnio je Lovrinčević.

Hrvatska će prema procjenama Europske komisije, podsjeća Lovrinčević, imati najveći deficit u ovoj i sljedeće dvije godine. Uzimajući sve u obzir, znanstveni savjetnik na Ekonomskom institutu smatra kako euro u Hrvatsku neće biti uveden još barem 20 godina, dok će premija rizika i valutna premija biti sastavni dio sustava još dugo godina.

Zaposlenost, jedan od najvećih problema hrvatske ekonomije, neznatno će rasti u 2016., za tek 0,7 posto, odnosno nekih devet tisuća radnih mjesta. Od sljedeće godine, pak, Hrvatsku kao najveći izazovi očekuju ubrzavanje reformi, efekti migrantske krize, formiranje nove vlade i donošenje proračuna, emigrantski trend te opća eutanazija, kako je naziva Lovrinčević, društva (kontinuiran pad konkurentnosti, gubitak vjere u institucije itd.), odnosno intezivirana dezintegracija društva.

Makroekonomska situacija

Ugledni slovenski akademik Jože Mencinger dao je u nastavku prvog dana susreta ekonomista brz pregled makroekonomske situacije u Hrvatskoj i Sloveniji.

Odmah na početku primijetio je kako količina crnila u Hrvatskoj otprilike odgovara onom u Sloveniji, izrazivši pritom određenu skepsu prema tolikoj količini pesimizma uz napomenu kako je za njega djelomično odgovorna i Europska unija. Za primjer je naveo slovenski zakon o bankama koji je u broju riječi eksponencijalno rastao sa pristupanjem EU.

Zajednička slika u velikoj je mjeri slična, u pogledu trendova, no razlike ipak postoje, najviše u pogledu ukupne uspješnosti ekonomije koja je daleko viša u Sloveniji. Demografski, Hrvatska pada, dok Slovenija stagnira, BDP per capita je u susjednoj državi oko 40 posto viši (oko 18 tisuća eura), nezaposlenost je osjetno niža (nešto manje od deset posto), a hrvatska je ekonomija znatno zatvoreniya.

U Hrvatskoj je, pak, pad investicija bio manji od Slovenije gdje je nakon izbijanja krize izgubljeno 25 posto, podatak koji je Mencinger popratio komentarom o državi koja se bavi štednjom umjesto investicijama. Javni dug otprilike je isti u dvije države, ako se gleda kao omjer prema BDP-u, no profesor na Ljubljanskom sveučilištu upozorava na razliku između zaduženosti na domaćem i zaduženosti na stranom tržištu. Prvo, tvrdi, nije neki veliki problem (najbolji primjer je Japan), ali drugo jest.

Kod pokazatelja neto priljeva kapitala (pad nešto veći u Hrvatskoj) Mencinger podsjeća da strane investicije jesu dobrodošla stvar, ali i da mnogi zaboravljaju isplaćivanje dobiti na te investicije. Nešto se duže zadržao na problemu kredita i bankarskog sektora primijetivši kako se transmisijski mehanizam u Europi potpuno raspao, što znači da ekspanzivna politika središnje banke ne dovodi do povećanja obujma kredita u gospodarstvu. Prije krize krediti su eksplodirali, da bi nakon toga naglo presušili što je onda uzrokovalo porast nelikvidnost

Kako je nastao dan najpovoljnijeg šopinga (bolji čak i od last minute kupovine poslije Božića)

Potrošači će ponovo rušiti sve rekorde na Black Friday, koji ove godine pada 27.studenog i na mnogim je tržištima veliki ulazak u blagdansku šoping groznicu. Britanci će ove godine samo u tom jednom danu potrošiti 1,6 milijardi funti ili 300 milijuna funti više nego prošle godine. U Americi, gdje je sve i krenulo, potrošnja bi trebala dosegnuti 12,6 milijardi dolara.

Novi trendovi koji mijenjaju globalno tržište maloprodaje utjecati će i na tradicionalan Black Friday: veliki dio prodaje seli se na online kanale, potrošačima su na raspolaganju silne aplikacije s ponudama i popustima, kupci žele personalizirani pristup, a ključni kriterij kod odabira poklona biti će cijena. Samo Amazon na prošlogodišnji Crni petak u 24 sata primio je narudžbe u vrijednosti od 5,5 milijuna dolara i prodavao 64 proizvoda u sekundi.

U Hrvatskoj su pojedini trgovci preslikali zapadni trend i prije nekoliko godina uveli slične rasprodaje poput Konzumovog Ludog petka koji se odvija nekoliko tjedana prije američkog. Rasprodaja s popustima do 70 posto koji traju samo jedan dan je isplativa pa ljudi čekaju pred trgovinama prije otvaranja da uhvate najbolje proizvode jer znaju da će se neke stvari vrlo brzo rasprodati zbog povoljne cijene.

Cijeli trend i krenuo je u Americi. Black Friday uveli su trgovci koji su u petak, dan nakon američkog blagdana Dan zahvalnosti, koji se tradicionalno provodi uz pečenu puricu kod kuće s obitelji, snizili cijene i tim danom simbolično otvorili blagdansku sezonu kupovanja.

Nekoliko je teorija kako je uopće nastao potrošački Black Friday ili Crni petak. Jedna od teorija jest da su trgovci najveći dio godine poslovali s gubicima, a onda profit ostvarivali isključivo tijekom blagdanske sezone kupovanja koja bi započela odmah nakon Dana zahvalnosti. Trgovci su zbog toga simbolično u računovodstvenim evidencijama, koje su se ispisivale ručno, upotrebljavali crvenu tintu za razdoblje tijekom kojeg su poslovali s minusom, a crnu tintu za blagdanski dio godine koji im je donosio profit. Po toj teoriji upravo je Crni petak dan koji je označavao veliki ulazak u dio godine koji je trgovcima nosio dobit.

Osim teorije crne tinte koja je stara nekoliko desetljeća, još ih je nekoliko kako je ustvari nastao Crni petak. Povjesničarka Nancy Koehn s Harvarda otkrila je da se izraz Black Friday pojavio još 1950-tih godina. Mnogi radnici izostajali su s posla dan nakon Dana zahvalnosti zbog navodne ili stvarne bolesti pa su poslodavci taj dan prozvali Crnim petkom. Treća je pak teorija da su ga crnim prozvali sami zaposlenici jer je riječ o napornom i dugačkom danu za trgovce koji moraju odraditi bezbroj kupaca koji upravo u šoping u odluču nadoknaditi to što su dan ranije Dan zahvalnosti proveli kod kuće sa svojim obiteljima.

Ta se pak teorija djelomično poklapa i s onom iz 1960-ih. Naime, izraz Black Friday pojavio se i 1960-ih kada su policajci iz Philadelphie tako prozvali dan nakon blagdana zbog ogromnih gužvi u prometu i trgovinama.

Koja god teorija na kraju bila istinita u svakom slučaju riječ je o danu koji i danas, prije svega u Americi, označava veliki ulazak u razdoblje blagdanske šoping groznice kupovanja. Mnoge američke države Crni petak proglasile su neradnim iako nije riječ o službenom američkom blagdanu. I u državama u kojima taj dan nije neradni mnogi poslodavci svojim zaposlenima nude slobodan dan. Naravno, ne i onima koji rade u trgovinama koje se posljednjih godina otvaraju sve ranije čak u četiri ili pet ujutro. Satima prije toga mnogi

stoje u redovima s ciljem da uhvate televizor za stotinjak dolara. S obzirom na popuste koje trgovci nude kupcima je Crni petak isplativiji čak i od božićnih rasprodaja. Na najvećim popustima uvijek su elektronička oprema i igračke.

Tradicionalno američki Crni petak po potrošnji je proteklih nekoliko godina najviše prihvatila Velika Britanija. U posljednjih pet godina sve više trgovaca nudi rasprodaje na Black Friday i u Indiji, Kini, Australiji, Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj. Na mnogim od tih tržišta ipak je to daleko od američkih šoping stampeda tim više što europski trgovci glavne popuste top proizvoda ipak nude nakon blagdane.

Cijela psihologija ide za tim da su u krivu oni koji blagdansku kupovinu obavljaju u zadnji tren pred same blagdane kada su gužve najveće i kad imaju najmanje vremena.

Da bi privukli kupce mnogi trgovci s najboljim ponudama kreću upravo na Crni petak. Pripreme za ovu godinu u velikom su zamahu pa je primjerice samo u zadnjem tjednu listopada u Veliku Britaniju uvezeno 77 tisuća laptopa koji su među najtraženijom robom na popustima.

Na tom su potrošačkom trendu nastale mnoge aplikacije koje kupcima omogućavaju detaljan pregled proizvoda i popustima koji im se nude. Lani su britanski potrošači na Crni petak online potrošili 810 milijuna funti ili gotovo 9.400 funti u sekundi. Ove se godine očekuje da će internet kupovina britanskih potrošača premašiti milijardu funti i srušiti sve rekorde u periodu od 24 sata. Ukupna online blagdanska potrošnja Britanaca trebala bi tijekom pet predblagdanskih tjedana dosegnuti 4,9 milijardi funti. Mnogi web trgovci stoga će ranije objaviti popuste i pozivaju potrošače da se registriraju i rezerviraju tražene proizvode ranije.

S obzirom na sve veću online potražnju trgovci su 2005.godine uveli i Cyber Monday, koji je ustvari online inačica za Black Friday, a koji ove godine pada 30.studenog. Na taj dan kupci mogu računati na najveće popuste kod kupovine online.

U Hrvatskoj se očekuje da će potrošnja u blagdanskome prosincu i ove godine dosegnuti oko 11 milijardi kuna što je oko 30 posto više u odnosu na prosječnu mjesečnu potrošnju koja tijekom godine iznosi između osam i devet milijardi kuna. Rekord je srušen 2008.godine s potrošnjom u prosincu od 12,5 milijardi kuna.

Pojedini trgovci tek su proteklih nekoliko godina u Hrvatskoj počeli uvoditi popuste na Black Friday ili pak različite inačice poput Ludog petka koji je uveo Konzum, a koji se događa već sutra, 13. studenog.

Hrvati vole brandove i tehnološki napredne proizvode i za njih su spremni izdvojiti novac, ali većini će potrošača zbog ograničene kupovne moći cijena biti glavni kriterij kod odabira proizvoda i za ove blagdane – kaže Ivan-Damir Anić, znanstveni savjetnik sa zagrebačkog Ekonomskog instituta koji se bavi maloprodajnim tržištem i ponašanjem potrošača.

S Crnim petkom ili bez njega financijski savjetnici potrošače savjetuju da dio kupovine prebace i na studeni te na taj način troškove rastegnu na dva mjeseca. Kupce pritom upozoravaju da je za blagdane realno potrošiti do 30 posto mjesečnih primanja kojima raspolaže kućanstvo i zato je bolje kupovati na popustima. Nadalje, uz konkretan popis proizvoda za kućanstvo i poklona koje planirate kupiti za blagdane treba odrediti ukupan iznos planirane potrošnje i odrediti koliko će novca potrošiti gotovinom, a koliko karticama. Idealno je kupovinu obavljati tijekom studenog i početkom prosinca i na taj način izbjegnuti sindrom kupovine pod stresom i u zadnji tren.

ČEKAJUĆI IZBORE

Lovrinčević: Zagovornik sam Vlade stručnjaka, a Most bi trebao predložiti mandatara

Autor: Tomislav Krasnec/VL

Na vidiku kraj 'jeftinom novcu' pa je izgledan problem javnog duga.

Prema projekcijama Europske komisije Hrvatska će u 2016., 2017. i u dugom roku imati najveći deficit u EU, izdaci za kamate će doseći 4,2 posto BDP-a ili 14 milijardi kuna, a godišnji porast BDP-a je polovica tog iznosa, oko 7,5 milijardi kuna.

Krajem 2016. završit će razdoblje "jeftinog novca" pa je izgledan problem servisiranja javnog duga. Rekao je to na 23. savjetovanju ekonomista u Opatiji Željko Lovrinčević dodajući da "stvari pomalo izmiču kontroli". "Potrebne su radikalne reforme, a neki ljudi u nas ne pristaju ni na male obične reforme" kazao je nabrajajući izazove, od ubrzavanja reformi, izbjegličke krize, povjerenja u političku strukturu, emigracijskog pritiska mladih te formiranja nove Vlade i donošenja proračuna.

"Dolazimo u situaciju da će stvari eskalirati i osobno sam zagovornik, koliko god je to moguće, sastavljanja Vlade stručnjaka, uz prednost onima koji su pokrenuli pitanja sadržaja reformi. U ovom slučaju je to MOST koji bi trebao predložiti mandatara", kazao je dodajući da to treba biti točka okupljanja. Smatra da će uskoro početi padati maske i da će se vidjeti ima li stvarnog interesa nešto učiniti za Hrvatsku ili slijedi brutalna želja za vladanjem uz osobne animozitete.

ŽELJKO LOVRINČEVIĆ:

'Stvari izmiču kontroli, 2016. za kamate trebamo 14 milijardi kuna'

Autor: Tamara Opačak Klobučar

Čeka nas izbjeglička kriza, odlazak mladih, skup novac...

Foto: Robert Anic/PIXSELL

Prema projekcijama Europske komisije, Hrvatska će u 2016., 2017. i u dugoročnom razdoblju biti zemlja s najvećom razinom deficita proračuna u EU, izdaci za kamate iduće će godine dostići 4,2 posto BDP-a, što je 14 milijardi kuna, a godišnji porast BDP-a je, prema predviđanjima, polovica tog iznosa – oko 7,5 milijardi kuna. Krajem 2016. završit će razdoblje "jeftinog novca" pa je izgledan problem servisiranja javnog duga. Rekao je to u svom izlaganju na 23. savjetovanju ekonomista u Opatiji Željko Lovrinčević, analitičar Ekonomskog instituta, dodajući da "parametri u hrvatskoj ekonomiji pomalo izmiču kontroli".

Radikalne reforme

– Potrebne su radikalne reforme, a neki ljudi u nas ne pristaju ni na obične male reforme – kazao je Lovrinčević navodeći cijeli niz izazova s kojima će se Hrvatska suočiti u idućoj godini, od potrebe za ubrzavanjem reformi, utjecaja izbjegličke krize na gospodarstvo, trgovinske tokove i turizam, do krize povjerenja u političku strukturu, emigracijskog pritiska mladih te formiranja nove vlade i donošenja proračuna. Objasnjavajući u kakvoj je situaciji Hrvatska danas, Lovrinčević je upozorio da SAD polako napušta politiku monetarnog labavljenja, što se prelijeva i na Europu, kroz očekivani rast kamata, što će Hrvatsku pogoditi 2017. na način da sve što se stvori pojeđu kamate.

– Većina država u okruženju već se fiskalno konsolidirala, deficita nemaju, nisu ranjivi, mi smo praktički ostali sami. Stoga imamo najveću premiju rizika od svih zemalja izuzev Grčke. Hrvatska je izgubila dva stupa konvergencije prema EU, to su i Schengen i mogućnost uvođenja eura, ostala je još samo sloboda kretanja kapitala – rekao je Lovrinčević dodajući da i domaće financijske institucije, banke, mirovinski fondovi... u svom portfelju imaju državne obveznice te ih vode kao trostruki A, dakle kao najbolji rejting, što realno nije tako. Kada se promijene standardi prikazivanja, na čemu se u EU inzistira, onda će se prikazati prava slika

stvari – upozorio je Lovrinčević. Zauzeo se za, koliko god je to moguće, sastavljanje Vlade stručnjaka, uz prednost onima koji su pokrenuli pitanja sadržaja reformi. – U ovom slučaju to je Most, koji bi trebao predložiti mandatara – kazao je Lovrinčević dodajući da to treba biti točka okupljanja te da jedna i druga velika koalicija trebaju ući u taj proces i dopuniti ga svojim prijedlozima.

Migracijska politika

Lovrinčević smatra da će uskoro početi padati maske i da će se vidjeti ima li stvarnog interesa nešto učiniti za Hrvatsku ili slijedi brutalna želja za vladanjem uz osobne animozitete. Pritom je dodao da će, ako se razdvoje članovi Mosta, u Hrvatskoj na dulje vrijeme biti uništena treća opcija.

Otvarajući ovogodišnji opatijski skup ekonomista, predsjednik Hrvatskoga društva ekonomista Ljubo Jurčić naglasio je da Hrvatskoj, ako se želi sačuvati država, trebaju demografske investicije te da nova vlada, s obzirom na pokrenuti val migracija koji će trajati godinama, mora izraditi i migracijsku politiku. Upozorio je da Hrvatska nije kao druge zemlje izašla iz krize, nego da u odnosu na EU "tone" i da bismo, da nema turizma, bili prema udjelu izvoza u BDP-u najlošiji u regiji.

– Vezano uz gospodarsko stanje, postoji jednostavno rješenje za Hrvatsku, mora se promijeniti politika i nadam se da će do te promjene doći ovih dana – rekao je Jurčić.

SAVJETOVANJE EKONOMISTA

Željko Lovrinčević u Opatiji: Mandatar treba biti iz Mosta

Autor: Aneli Dragojević Mijatović

Doći ćemo u situaciju da ne možemo financirati javni dug, potrebne su nam radikalne reforme - Most je prvi potegnuo to pitanje, stoga treba dati mandataru, misli Lovrinčević koji se zalaže za stručnu, tehničku vladu

Parametri u hrvatskoj ekonomiji izmiču kontroli - doći ćemo u situaciju da ne možemo financirati javni dug, pa su nam potrebne radikalne reforme, a pitanje je tko će ih provesti. Osobno smatram da onaj tko je prvi potegnuo pitanje reformi, a to je Most, treba dati mandataru nove vlade. Onda će se brzo vidjeti tko zaista želi pozitivne promjene i reforme, a koga vodi samo brutalna želja za vladanjem; brzo će se vidjeti tko što misli i maske će pasti - izjavio je Željko Lovrinčević, analitičar zagrebačkog Ekonomskog instituta, na Tradicionalnom savjetovanju ekonomista koje je danas počelo u Opatiji. Lovrinčević se zalaže za vladu stručnjaka, odnosno tehničku vladu.

- Kada se formira takva stručna vlada i počne razgovor o reformama, onda će se i društveni ambijent i sadržaj javnog govora prebaciti s ideološko-političkih i povijesnih tema prema reformskim, rekao je Lovrinčević pojašnjajući da bi u toj njegovoj viziji Most dakle bio početni mandatar kojeg bi podržavale ove dvije velike koalicije. "U principu se zalažem za koncept suradnje između sva tri ključna politička subjekta u ovom trenutku, koji bi se temeljio na stručnoj vladi i programima, s tim da bi takva vlada imala određeni rok od primjerice dvije godine, unutar kojeg bi je koalicije podupirale da može napraviti ono što je bitno", pojasnio je Lovrinčević novinarima.

Upozorio je da ćemo u godinama koje dolaze, ako se nešto hitno ne napravi, biti zemlja s najvećom razinom deficita proračuna u EU, dok nam prirast BDP-a pokriva tek polovicu potrebnog plaćanja kamata na javni dug koji je sve veći - iznosi 90 posto BDP-a. Kao posebne izazove za 2016. apostrofirao je ubrzanje reformi, utjecaj izbjegličke krize na gospodarstvo, trgovinske tokove i turizam, formiranje nove vlade i donošenje proračuna, te jačanje emigracijskog pritiska mladih.

- SAD polako napušta politiku monetarnog labavljenja, što se prelijeva i na Europu, kroz očekivani rast kamata, što će Hrvatsku pogoditi 2017. na način da sve što stvorite - pojedite kamate. Većina država u okruženju već je izvršila fiskalnu konsolidaciju, deficita nemaju, nisu ranjivi, mi smo praktički ostali sami. Stoga imamo najveću premiju rizika od svih zemalja izuzev Grčke. Hrvatska je izgubila dva stupa konvergencije prema EU, to su i Shengen i mogućnost uvođenja eura, ostala je još samo sloboda kretanja kapitala, rekao je Lovrinčević te upozorio da i domaće financijske institucije, banke, mirovinski fondovi i druge, u svom portfelju imaju državne obveznice, te ih vode kao trostruki A, dakle kao najbolji rejting, što realno nije tako. Kada se promijene standardi prikazivanja, na čemu se u EU inzistira, onda će se prikazati prava slika stvari, upozorio je Lovrinčević.

EKONOMSKI ANTIBARBARUS

RATKO BOŠKOVIĆ Nova vlada mora pregovarati i s Londonskim i Pariškim klubom

Autor: Ratko Bošković

Sljedeću, 2016. godinu, započinjemo s novom vladom, ona ima šanse pokrenuti rješavanje zaduženosti i ako svoje poteze dobro argumentira, narod će ih prihvatiti

Situacija s inozemnim dugom zemlje i dugom države te hoće li Republika Hrvatska 2017. godine bankrotirati i kako to spriječiti, bile su glavne teme izlaganja i rasprava hrvatskih ekonomista na njihovu tradicionalnom godišnjem savjetovanju u Opatiji.

I lani se u Opatiji o tome raspravljalo, i preklani, i svih još ranijih godina, no čini se da je ove godine voda došla do grla. No, ekonomisti nisu ostali samo na svakidašnjim jadikovkama. Ova je konferencija, posebno panel koji je u četvrtak vodio Dragan Kovačević, ukazala na priliku da Hrvatska 2016. godinu iskoristi za raskidanje začaranog kruga proračunskog deficita i gomilanja javnoga duga; da se visoka zaduženost, ma kako to na prvi pogled izgledalo apsurdno, iskoristi kao svojevrsna odskočna daska za ubrzavanje slabog rasta započeto u zadnjim kvartalima.

A zaduženost zemlje i države doista je alarmantna. Premda je stanje njezina javnoga duga otprilike jednako prosjeku Europske unije, Hrvatska je od prvoga kvartala lani do prvoga kvartala ove godine imala drugi najbrži rast javnoga duga u EU (Ljubo Jurčić). Hrvatska ima najveću razinu javnoga duga među europskim tranzicijskim gospodarstvima i nedovoljne stope rasta za financiranje visokih troškova zaduživanja i za buduće otplate. Nakon Portugala, Grčke i Italije, Hrvatska ima najveći udjel rashoda za kamate na javni dug u BDP-u (Marijana Ivanov). U četiri posljednje godine javni dug se gomila brzinom od sedam posto BDP-a i to nije održivo. Hrvatska je zemlja s najvećom razinom javnoga duga od svih novih članica EU, uz tendenciju rasta. U Europi je samo osiguranje naplate državnih obveznica Grčke skuplje od osiguranja za hrvatske obveznice. Izdaci za kamate javnog sektora doseći će dogodine 4,2 posto BDP-a ili 14 milijardi kuna, što znači da očekivani rast BDP-a od 7,5 milijardi kuna pokriva tek polovicu novca potrebnog za plaćanje kamata na javni dug.

Sa završetkom razdoblja "jeftina novca" potkraj 2016. problemi sa servisiranjem hrvatskog javnog duga postaju izgledni (Željko Lovrinčević). Bez rasta minimalno 3,5 posto Hrvatska ne može preživjeti (Dragan Kovačević). Više s dugom ne možemo tako naprijed jer nam dug smanjuje raspoloživu potrošnju za tri do četiri posto na godinu i mi više ne možemo rasti. Rejting će nam padati, cijena duga će nam rasti i jasno je da nas to vodi u potpuno osiromašenje (Branimir Lokin).

Dužnička kriza nam može izbiti za godinu dana, a može i za tri ili pet. Danas više nemamo imovine pa prodajemo obveznice, može nam se dogoditi da dođemo na inozemno tržište i da ne možemo prodati obveznice. I što onda? (Goran Buturac) Jedan dan će država samo reći "isplatit ćemo penzije u dva obroka, pola na početku sljedećeg mjeseca, a pola na kraju". I tako to počinje... (Lovrinčević)

Međutim, ekonomisti okupljeni na panelu pod naslovom "Hrvatska zaduženost - ima li izlaza?" pokazali su se dosta hladne glave i vrlo konstruktivni. "Javni dug nije nešto nepremostivo, nešto s čime bismo trebali biti opterećeni", rekao je Lokin, "države su ga uvijek rješavale, neke brže, neke sporije, ali uvijek bi se izvukle". "Dug je ozbiljna stvar, ali nije nerješiva", misli i Mato Crkvenac. Ponajprije, mi ne moramo vratiti sav svoj dug i svesti ga na nulu, upozorava Crkvenac, dok Lokin za unutarnji dug kaže da i nije "pravi dug", nego je

“realokacija sredstava, više bilančna, a ne stvarna kategorija, jer ne umanjuje ukupna sredstva raspoloživa za potrošnju, niti uzrokuje gubitak nacionalnog dohotka”.

A sada ono najzanimljivije i najvažnije: kako se riješiti dugova? Imamo visoko stanje duga, ali naše otplate nisu tako visoke i likvidnost financijskog sustava je visoka, pogotovo kad se obuhvate i pričuve HNB-a, podsjeća Lokin. U takvoj situaciji dugove možemo iskoristiti za pokretanje novog razvojnog ciklusa. Oni bi nam trebali poslužiti kao prilika, a ne kao smetnja. Da bi to postigla, Hrvatska bi trebala opet pregovarati sa svojim vjerovnicima o reprogramu duga.

“Mi uopće nismo otvorili razgovore s vjerovnicima, zaboravili smo pregovarati s Pariškim i Londonskim klubom. Samo se zadužujemo i nikoga nije briga ni za što, umjesto da i vjerovnike dovedemo u situaciju da se i oni uključe u rješavanje naše zaduženosti”, rekao je Lokin u Opatiji. Lokin misli da uz obilje likvidnosti u bankama dugove možemo reprogramirati, možemo ih čak dijelom i otkupiti deviznim pričuvama, “ići u rizik da bismo povisili rejting i snizili cijenu ukupnog duga, i tako prekinuli taj pogubni ciklus kretanja zaduženosti. Znači, postoje načini kako se to može raditi, samo treba donijeti političku odluku i biti u tom pogledu radikalni, a ne samo naricati nad dugom”.

Naravno da se može pregovarati s vjerovnicima, no za Tomislava Čorića Hrvatsku od bankrota može spasiti jedino vjerodostojna ekonomska politika. “Iz njegove perspektive” to je “politika malih koraka”, iskorištavanje neiskorištenih resursa (poput poljoprivrednog zemljišta) i komparativnih prednosti (npr. gradilišta uz more). Možda je raspravu najbolje zaključio Mato Crkvenac rekavši da Hrvatska 2016. opet ima stanoviti manevarski prostor, dobru priliku. Nije ugrožena u izvršavanju svojih dužničkih obveza i dobila je godinu dana da smisli i razvije strategiju, da je primijeni i ostvari.

Sljedeću, 2016. godinu, započinjemo s novom vladom, ona ima šanse pokrenuti rješavanje zaduženosti i ako svoje postupke dobro argumentira, narod će ih prihvatiti.

Branko Roglič: Velik broj ljudi u javnom sektoru mora dobiti otpremnine i krenuti u privatnike

Piše: F.Ć.

Screenshot: HRT

TEMA večerašnje emisije Otvoreno na HRT-u bile su reforme o kojima se može toliko toga čuti posljednjih dana. O nužnosti reformi, njihovom redosljedu, kao i o njihovom utjecaju na život građana razgovarali su poduzetnik Branko Roglič iz Orbico grupe, porezni stručnjak Hrvoje Zgombić i Sandra Švaljek sa Ekonomskog instituta u Zagrebu.

Branko Roglič smatra da su se SDP i HDZ složili s MOST-om prosto jer žele vlast. "Zato se ponašaju tako da bi sve ponudili MOST-u samo da bi ostali na vlasti", komentirao je Roglič. Smatra da članovi MOST-a moraju dobro o svemu razmisliti.

O otpuštanjima u javnom sektoru

Sandra Švaljek s Ekonomskog instituta u Zagrebu smatra da neće doći do velikog opuštanja ljudi. "To bi sasvim sigurno povećalo nezaposlenost, tržište rada ne bi moglo progutati taj broj otpuštenih iz javnog sektora", komentirala je Švaljek koja smatra da treba povećati efikasnost ljudi koji rade u javnom sektoru. Problem je što velik broj ljudi u javnom sektoru na posao dolazi ali ne rade ništa. "Te ljude treba iskoristiti puno bolje nego su sada iskorišteni", dodala je.

Hrvoje Zgombić je rekao da velik broj ljudi u javnom sektoru jednostavno nema posla. Za razliku od Švaljek, Zgombić smatra da jedan broj ljudi koji već radi u javnom sektoru ne možete zaposliti jer jednostavno nemaju što raditi. Branko Roglič je dodao da velik broj ljudi u javnom sektoru treba dobiti dobre otpremnine i krenuti u privatni sektor da plaćaju porez, a ne da se financiraju od poreza.

Švaljek se s otpuštanjima ne slaže. Po njoj, ti ljudi nisu zapošljivi. "Ako ostanu bez posla pitanje je hoće li ostati u svijetu rada ili će ostati neaktivni i biti teret društvu", rekla je Švaljek.

Zgombić misli da dio ljudi iz javnog sektora mora otići jer to košta. On smatra da je diskriminacija da ljudi ne rade pa preko Zavoda za zapošljavanje dobivaju 1000 kuna mjesečno, dok netko u javnoj upravi ne radi pa dobiva 5000 kuna mjesečno.

Zakon o radu je na strani loših radnika

Roglić se dotakao Zakona u radu koji, prema njemu, priječi da otpustite lošeg radnika. "Onaj čovjek koji je alkoholičar, dolazi pijan, koji neprestano kasni, vi takvog čovjeka ne možete otpustiti. Tu smo totalno hendikepirani", rekao je Roglić koji negira da su poslodavci socijalno neosjetljivi pa da otpuštaju ljude u godinama ili, primjerice, trudnice.

Švaljek se zalaže za porez na nekretnine nešto što bi trebalo progurati, ali i HDZ i SDP se toga boje. Zgombić je protiv povećanja poreza jer smatra da svi porezi potiču nezaposlenost.

"Mi milijarde kuna bacamo u javne rashode koji su neisplativi", rekao je Zgombić obrazloživši svoju tezu da Hrvatska loše troši poreze koje dobiva. S njim se slaže i Roglić koji dodaje da porezna povećanja nisu dobrodošla.

Promjene poreznih propisa tjeraju investitore

Veliki problem su i česte promjene poreznih propisa. Zgombić konstatira da to dovodi do velikih troškova prilagodbe, ali i loše utječe na investitore koji ne znaju što mogu očekivati.

"Jedini zdravi generator zaposlenosti je privatni sektor, a mi ga ubijamo", komentira Zgombić.

Veliki problem je i pravosuđe. "Pravosuđe je rak rana Hrvatske, to je MOST dobro identificirao", smatra Roglić i dodaje da je pravosuđe ključ dobrog gospodarstva.

"Ako nemate zaštitu vlasništva nego su presude takve da ne znate što možete očekivati onda ne poslušete u takvoj državi", konstatirao je Roglić.

Nerješeni imovinsko pravni odnosi najveći su problem pravosuđa

Švaljek smatra da se država i sudstvo hitno trebaju pozabaviti imovinsko pravnim odnosima koji su često kamen spoticanja kod investitora koji su spremni uložiti i plaćati komunalne doprinose, ali često zapnu na komadiću zemlje koji nema riješene imovinsko pravne odnose.

Državni poticaji još su jedna stvar koja zahtjeva veću pažnju. Švaljek smatra da takve stvari treba kontrolirati, komunicirati i tražiti informacije o tome gdje su državni poticaji uloženi.

Prena Zgombiću reformu pravosuđa trebali bi provesti stručnjaci. "Svi, ali doslovno svi znaju da je pravosuđe rak rana Hrvatske. Nijedan poduzetnik nema interesa da godinama čeka da završi spor", rekao je Zgombić.

Švaljek zaključuje da stvari trebaju ići pomalo. "Administrativno smanjenje prije poreznog rasterećenja", zaključuje Švaljek.

ŽELJKO LOVRINČEVIĆ

DRAMATIČNO UPOZORENJE 'Ovo nam je zadnja šansa da izbjegnemo grčki scenarij. Treba nam Vlada stručnjaka, a neka Most izabere premijera!'

Autor: Adriano Milovan

'MOST griješi. HNB ne može izravno financirati državu, to su zabranjeni instrumenti'

Pat pozicija koju su proizveli izbori, za dvije vodeće stranke, SDP i HDZ, prava su noćna mora jer ni jedna od njih ne može formirati Vladu bez do jučer slabo poznatog Mosta. No, dio stručnjaka vjeruje da ovakav izborni rezultat Hrvatskoj otvara priliku za stvaranje stručne Vlade, koja bi zemlju izvukla iz dugotrajne krize. Među njima je i Željko Lovrinčević, poznati analitičar iz zagrebačkog Ekonomskog instituta. U razgovoru za Jutarnji, Lovrinčević pojašnjava kako bi u hrvatskom slučaju izgledala stručna Vlada i što bi nam ona donijela.

Zašto smatrate da nam treba stručna Vlada?

- Duboke strukturne reforme koje su potrebne za rješavanje nagomilanih hrvatskih problema mogu riješiti samo dvije vrste Vlade: velika koalicijska Vlada, do koje vjerojatno neće doći zbog političkih okolnosti, ili stručna, tehnička Vlada, koja bi bila neopterećena političkim kontekstom. Svaki drugi oblik Vlade - manjinska ili slaba politička - ne pruža osnovicu za provedbu reformi. Hrvatskoj je, zbog izuzetno lošeg kreditnog rejtinga i pogoršanih okolnosti, jako važno da svjetsku investicijsku javnost uvjeri da je u stanju vraćati dugove i provoditi reforme. To bi najbolje napravila stručna Vlada s rokom trajanja od dvije godine.

Radi se o sličnom konceptu koji su primijenile Italija i, u određenoj mjeri, Slovenija. Uostalom, lista koja odlučuje o sastavljanju Vlade, a to je Most, inzistira na provedbi brzih i učinkovitih reformi, bez jasnog razlikovanja pojedinih svjetonazorskih pitanja. Upravo se zato i stvaraju stručne tehničke vlade.

Tko bi u tako formiranoj Vladi bio premijer, a tko ministri? Jesu li to nužno nestranački ljudi ili mogu biti i ljudi sa stranačkom iskaznicom?

- Ključna osoba je premijer, oko kojega bi zainteresirane strane - bilo da je riječ o Mostu u kombinaciji s objema koalicijama ili samo s jednom - trebali postići suglasje. Mandataru je prepušteno biranje ekipe. Talijanski slučaj je podrazumijevao da u takvu vladu ne može ući ni jedan izabrani zastupnik u parlamentu i nitko sa stranačkom iskaznicom. Slovenski je nešto drugačiji.

Kako bi to funkcioniralo u hrvatskom slučaju?

- Pretpostavljam da bi Most predložio mandataru za sastavljanje Vlade. Potom bi, kao u Italiji, zainteresirane stranke, poduprjele stručnu Vladu. Ministri bi bili stranački neovisni.

Naravno, stručna Vlada ovisi o potpori u parlamentu i u svakom ju je trenutku moguće srušiti. No, naglasak je na tome da se usvoji program pod nazivom 'Spasimo Hrvatsku', koji bi sadržavao jasan popis reformi i rokove za njihovu provedbu, a partneri bi ga poduprli svojom podrškom u Saboru.

U javnosti se već spominju imena mogućih mandataru za sastavljanje stručne Vlade?

- Most bi trebao predložiti mandataru i onda s njim pokušati sastaviti dokument 'Spasimo Hrvatsku', koji bi bio program rada stručne Vlade u dvogodišnjem razdoblju. Bitno je da se pokrenu reforme i da se javna rasprava pomakne s ideološko-povijesnih tema k reformama. To može napraviti samo stručna Vlada. Tu Most ima doista ogromnu odgovornost, ali i priliku promijeniti kompletan diskurs hrvatske političke scene, što je i velik broj građana implicitno podupro na izborima. Mislim da bi Most to trebao iskoristiti.

U protivnom, bit ćemo osuđeni na ponavljanje dosadašnje političke trgovine. Naznake već vidimo. Primjerice, jedan od zahtjeva IDS-a je da se izgradi autocesta od Žute Lokve prema Rijeci, što u SDP-ovoj koaliciji prihvaćaju, iako je to, prema svim parametrima, najneisplativiji pravac u Hrvatskoj, čiji kilometar košta 100 milijuna kuna. Takvih primjera bit će još.

Vidite li se u stručnoj Vladi?

- Sve bi ovisilo o tome tko bi ušao u takvu Vladu i kakvu bi ona podršku uživala, te kakav bi joj bio program rada.

Koji bi trebali biti prvi potezi stručne Vlade?

- Najprije bi trebala izraditi programsku platformu. Ona će morati biti fokusirana na nekoliko ključnih točaka. To su reforme u javnom sektoru, privlačenje investicija i privatizacija, te fiskalna konsolidacija, odnosno rezovi na rashodnoj strani proračuna. Također, naglasak će morati biti na jačanju poduzetništva i poduzetničke klime. Sadašnji pregovori Mosta adresiraju možda samo trećinu potrebnih reformi, bez jasnih prioriteta. Naravno, uvijek postoji mogućnost da iskrсну i neke druge teme, poput migrantske krize.

Što je s teritorijalnim preustrojem?

- Morat će se pozabaviti i time, ali to je reforma koja će trajati možda i sedam ili osam godina. U naprednijim zemljama, poput Danske, ona traje četiri do pet godina. No, Hrvatskoj trebaju reforme koje brže oslobađaju resurse, a to su zahvati poput boljeg upravljanja državnom imovinom i privatizacije. Mi nemamo vremena čekati sedam ili osam godina jer smo praktično pred bankrotom.

Ovo bi, inače, bio deveti teritorijalni preustroj u Hrvatskoj od završetka Drugog svjetskog rata. Svi su dosad završili neslavno: s istim ili većim brojem zaposlenih. Osim toga, teritorijalni preustroj mora ići usporedo s fiskalnim preustrojem, odnosno uvođenjem poreza na imovinu i analizom funkcionalnog preklapanja institucija.

Može li te reforme provesti i politička Vlada?

- Može, ali ona bi se prije svega vodila političkim motivima. S njom bi se energija dobrim dijelom crpila na svjetonazorskim temama, a obujam i dubina reformi bio bi puno manji. To bi zapravo bila politika malih koraka, iako u pravom smjeru. No, problem je što Hrvatska za to više nema vremena.

Vidi se to i po signalima koji nam stižu s međunarodnih tržišta. Premija rizika koju u ovom trenutku plaćamo je 3,75 posto veća od kamatne stope na njemačke obveznice i najveća je u Europi, poslije Grčke. Tržišta, dakle, jasno signaliziraju da očekuju kako će Hrvatska biti prva žrtva povećanja kamatnih stopa koje će se dogoditi u SAD-u vjerojatno već sljedećeg mjeseca, a u Europi krajem 2016.

Stoga će i mandat nove Vlade vjerojatno biti posljednji pokušaj da se u Hrvatskoj izbjegne grčki scenarij. Nakon nje za to više neće biti prostora.

Kakva bi bila reakcija Bruxellesa na stvaranje stručne Vlade?

- Vjerujem da bi bila pozitivna, kao i reakcije tržišta. U slučaju Italije i Slovenije, reakcije tržišta bile su vrlo pozitivne. No, sve ovisni o tome koliko bi ljudi u takvoj Vladi bili ustrajni u provedbi reformi, a koliko bi počeli popuštati političkim strankama o čijoj potpori u parlamentu ovise.

Dakle, idealno bi bilo da Most ili sa SDP-om, ili s HDZ-om formira parlamentarnu većinu i stvori stručnu Vladu. Pregovori traju i s jednim i s drugima. Kome su, po vama, mostovci bliži?

- Mostov paket reformi je 'pro biznis' paket. Usmjeren je primarno na poduzetnike, odnosno na porezno rasterećenje i rezove javne potrošnje. Dakle, po svojoj osnovnoj filozofiji, on je bliži programu Domoljubne koalicije, koji je bio vrlo slabo prezentiran javnosti, i to zbog straha od spominjanja rezova.

Naravno, svi koji bi bili spremni poduprijeti taj paket reformi, mogli bi dati svoj doprinos novoj Vladi. No, ovdje treba reći da je tragedija SDP-a što je u proteklom razdoblju imao komotnu većinu u Saboru i potporu građana, barem na početku mandata, i da je mogao napraviti sve što je trebalo. Unatoč tome, oni su odabrali politiku sitnih i malih pomaka. Takva je politika dovela do toga da se Hrvatska najsporije mijenja od svih članica EU te da ima najbrži rast javnoga duga i najveće relativno iseljavanje stanovništva.

I sadašnja ponuda SDP-a je zapravo nastavak politike malih koraka. Jedini problem je što Hrvatska za male, sitne promjene više nema vremena: potopit će je svjetska tržišta kapitala i kamate.

U čemu je Most bliži SDP-u, a u čemu HDZ-u?

- Program Mosta više je orijentiran na štednju i rezanje rashodne strane proračuna. Po tome, bliži su HDZ-u, iako HDZ taj dio svog programa nije dobro prezentirao. Kod prihodne strane, zahtjevi Mosta za ukidanjem poreza na dividendu i smanjivanjem PDV-a također se podudaraju sa zahtjevima HDZ-a, kao i zahtjev za revizijom predstečajnih nagodbi.

S druge strane, SDP-ov program je i dalje politika malih koraka bez naglaska na fiskalnoj konsolidaciji. Kod Mosta nema previše aspekata socijalne zaštite, više je okrenut poduzetništvu.

No, program Mosta se razlikuje i od programa SDP-a i od programa HDZ-a po tome što ne sadrži svjetonazorske stavove. Isto tako, ni u jednoj ni u drugoj koaliciji ne nude daljnju liberalizaciju tržišta rada.

Najave rezova u javnoj potrošnji ljude logično navode na pitanje hoće li ostati bez posla?

- Most u svom programu ustrajava na provedbi reformi nakon provedene analize. Za svaku je reformu potrebno pripremiti snimku stanja jer se na pamet ne može raditi. Više je nego izvjesno da u pojedinim sustavima u javnom sektoru postoji višak ljudi, no u nekim segmentima postoji i manjak. Na politici je da osigura premještanje ljudi i njihovu prekvalifikaciju, odnosno da jača poduzetničku klimu, kako bi osigurala prostor za zapošljavanje onih koji će privremeno ostati bez posla. Ta dva procesa moraju teći paralelno.

Analitičari upozoravaju da su pojedini zahtjevi s kojima Most sada izlazi čak i u suprotnosti s propisima EU?

- Slažem se, određeni dijelovi programa Mosta pomalo su egzotični. Ne uzimaju u obzir činjenicu da je Hrvatska danas u EU.

Most inzistira i na monetarnoj reformi. Koliko je, u našim uvjetima, realan takav zaokret u monetarnoj politici?

- Dio koji govori o monetarnoj reformi podrazumijeva promjenu Zakona o HNB-u, što je vrlo osjetljivo pitanje u odnosima s EU. Promjene tog zakona mogu ići u pravcu jačanja transparentnosti i kontrole rada, obveze jače uključenosti u ekonomsku politiku, kao i sustava plaća, ali ne i promjena u smislu slobode HNB-a pri odabiru ciljeva i instrumenata monetarne politike. Drugim riječima, Sabor bi HNB-u mogao određivati visinu plaća i slati Državnu reviziju, tražiti mišljenje i iskaze o pojedinim temama, ali ne i određivati promjenu tečaja ili korištenje instrumenata. Održavanje stabilnosti tečaja i cijena i dalje mora biti glavni cilj HNB-a, na to nas prisiljavaju i pravila EU.

Zadiranje u to bilo bi vrlo problematična poruka i investitorima i EU, ali i domaćim štedišama. HNB ne može izravno, iz primarne emisije, financirati državu, to su instrumenti koji su zabranjeni. Neke zemlje se, doduše, nalaze u graničnim situacijama, ali preduvjet za to je da imate vrlo jasan i rigidan program reformi. U protivnom, zahtjevi za promjenom monetarne politike shvatit će se kao puki zahtjev za štampanjem novca, a EU to ne bi odobrio. Uostalom, srž hrvatskih problema je u javnom sektoru, lošem vođenju države, rasprostranjenom političkom arbitriranju, koje je uništilo sustav i institucije, a manje u monetarnoj politici.

Je li vas iznenadio ovakav uspon Mosta?

- Mislim da većina glasača Mosta nije ni pročitala program te liste. Njihov glas za Most zapravo je bio zahtjev za promjenom sadašnje političke paradigme, odnosno beskrupulozne političke trgovine i vladanja na dug.

Nitko nije očekivao da će formiranje nove Vlade ovisiti o Mostu. Za Hrvatsku je to, načelno, dobra situacija, ako je bude znala iskoristiti. Ona, naravno, može biti i problematična, ali je kvalitativno nova za hrvatsku politiku i donosi priliku za premještanje razgovora u društvu s ideološko-povijesnih tema prema reformama.

Koliko Hrvatska ima vremena za formiranje nove Vlade, a da to bude razmjerno bezbolno?

- Mišljenja sam da je bolje potrošiti i tjedan-dva više i formulirati reformski paket, nego na brzinu formirati Vladu koja će pasti već na prvom proračunu. Most upravo to sada i pokušava napraviti: u pregovorima nastoji formulirati temelje reformskog paketa. No, naravno, nije isključeno ni da će doći do prijevremenih izbora.

Što bi nam oni donijeli?

- Branje s političke scene manjih stranaka, daljnje učvršćivanje dvostranačja, ali i jasnije profiliranje Mosta jer bi se on morao opredijeliti prema pojedinim svjetonazorskim pitanjima.

Iza Hrvatske je najdulja recesija u Europi. Zašto je naš oporavak tako slab i spor?

- Treći kvartal je bio dobar, no već u četvrtom kvartalu možemo očekivati pad u odnosu na treći kvartal. Ako u prvom kvartalu iduće godine ne sastavimo novu, reformsku Vladu, to bi lako moglo dovesti do pada gospodarske aktivnosti u odnosu na četvrti kvartal ove godine. A to onda znači da ćemo se tehnički ponovno naći u recesiji.

Točno je da ni jedna zemlja nije ovoliko dugo bila u recesiji kao Hrvatska. Primarni razlog je odgađanje reformi, rast poreznog opterećenja i presije prema poduzetnicima, politika malih koraka i vladanje na dug. Sve su hrvatske Vlade dosad vladale na dug radi kupnje socijalnog mira i pojedinih interesnih skupina. To što su svih ovih godina političke elite radile, može se ocijeniti kao zločin prema hrvatskim građanima, za koji nitko neće odgovarati.

No, neke su reforme i provedene?

- Od svih projekata koje je najavljivala Kukuriku koalicija, provedena je samo fiskalizacija. Sve ostalo je propalo. Nešto je napravljeno na EU projektima i u sustavu socijalne skrbi, te je učinjen blagi pomak kod reforme tržišta rada, no ni jedan veći, značajniji reformski projekt, osim fiskalizacije, nije proveden. Baš kao ni privatizacije. Od reformi se odustalo, a velike investicije se nisu dogodile. U drugim zemljama, jesu. Zbog svega toga, prosječan građanin danas živi osam posto lošije nego prije četiri godine, javni dug je povećan za nešto manje od 100 milijardi kuna, a otišlo je oko 100.000 ljudi.

Ono što nam treba je kontrolirana i brza prilagodba. Ako se ona ne dogodi u mandatu sljedeće Vlade, Hrvatskoj će se dogoditi nekontrolirana prilagodba, a to je onda grčki scenarij.

EKONOMIJA

Zlatno "smeće": Lovrinčević podsjeća da je i Grčka prije bankrota imala sigurne obveznice

Autor: Aneli Dragojević Mijatović

Hrvatske državne obveznice rangirane su u smeće (junk), što znači da se ne preporuča ulaganje u njih. Odras je to mišljenja rejting agencija o stanju u domaćim javnim financijama: javni dug gotovo se izjednačio s BDP-om, a BDP raste po stopi nižoj od kamata koje na dug plaćamo. No, hrvatske državne obveznice unatoč tome i dalje su likvidni vrijednosni papir – investitori promatraju ne samo financijske tokove, nego i stanje imovine, a nje zemlja još uvijek ima dovoljno. Imovina je dakle jamstvo za nova zaduživanja. Investitori u hrvatske obveznice nisu samo stranci – domaća financijska piramida, od banaka, mirovinskih fondova, osiguranja i drugih, koja raspolaže novčanim viškovima građana, naslonjena je velikim dijelom upravo na državne vrijednosne papire. Otuda i toliki javni dug, odnosno njegova domaća komponenta. Kada je riječ o primjerice mirovinskim fondovima, drugom stupu ili tzv. kapitaliziranoj štednji, zakonodavac je takvu vrstu ulaganja i poticao, jer se smatra da su državni vrijednosni papiri najsigurniji oblik ulaganja. No, sada su de facto bilance domaćih financijskih institucija pune »junka«. Dijelom zato jer je tako propisano, a dijelom jer financijska industrija, kako je vole zvati, nema u što drugo ulagati. Da nema kvalitetnih projekata žale se bankari, pa s državom čine zatvoreni krug – najisplativije im je kreditirati državu, a državi uvijek treba novca, dok se građani razdužuju, a tvrtke odbijaju visoke kamate. Paradoksalno, bankari odbijaju više kreditirati privatni sektor jer, kao, ne žele ulaziti u rizik, no ispada da je i ovakva politika favoriziranja države sve rizičnija.

Nema projekata

Hrvatsku narodnu banku smo pitali kolika je ukupna izloženost banaka prema državi, što bi uključilo i kredite i vrijednosne papire, te iz HNB-a dobili odgovor da je »na dan 31. prosinca 2014. izloženost hrvatskih banaka prema Republici Hrvatskoj iznosila je 98,7 milijardi kuna«. Nadalje, prema podacima Hanfe, iznesenim na nedavnoj Konferenciji Zagrebačke burze, od 74 milijardi kuna imovine mirovinskih fondova čak 67 posto je u državnim obveznicama (maksimalno smiju u njih uložiti 70 posto). I mirovinci se žale da nemaju u što ulagati, nadaju se monetizaciji autocesta, tu i tamo dokapitaliziraju neku tvrtku, no sve je to malo u odnosu na ono što se očekivalo od sustava kapitalizirane štednje. Dogodilo se ono na što su tek neki upozoravali kada je kretala mirovinska reforma, dobili smo drugi stup, koji je samo pro-forma tržišno orijentiran. Nosi doduše neki prinos, međutim, ispada da je produžena ruka prvog stupa, jer i mahom služi za financiranje države i njenih potreba. Nadalje, osiguranja i ostali investicijski fondovi raspolažu s oko 60 milijardi kuna, od čega je bar 50 posto u državnim obveznicama. Osiguravatelje nova regulativa više neće obvezivati na držanje portfelja u državnim obveznicama, međutim, kako se moglo čuti na nedavnim Danima osiguranja, ne čini se da ih to previše veseli jer ni oni ne znaju kud bi s novcem. Nema projekata, čak više ni onih iza kojih stoji država.

Tako smo se našli u jednom vrtlogu u kojem je financijski sustav likvidan, raspolaže novčanim viškovima građana, ali ne usudi se investirati nego u državni papir. Sada je taj papir u »smeću«, pa je ispravno pitanje, na čemu stoji ta piramida, a odgovor je: na državnom proračunu. Jesmo li svi zajedno preveliki da propadnemo? Vjerojatno ne, ako se uzme da je udio hrvatske ekonomije u globalnoj na razini statističke greške. Ali, još ima vremena za zaokret – sve dok ima imovine za prodavanje i dok vani ne narastu kamatne stope. No, ono na što financijska zajednica u zadnje vrijeme upozorava jest korak dalje u ovom problemu: iako su nam dakle obveznice u »smeću«, svi ih knjigovodstveno vode kao da imaju »trostruki A «(triple A) ili

najviši investicijski rejting. Dakle, hrvatske državne obveznice hrvatska financijska industrija vodi kao da su primjerice njemačke, a performanse naše ekonomije daleko su slabije.

Istjerati na čistinu

Upravo na to upozorio je ekonomski analitičar Željko Lovrinčević, kazavši na Savjetovanju ekonomista da kod nas i banke i mirovinski fondovi, svi državne obveznice vode kao AAA kategoriju, koja ima nerizični standard. Banke prijavljuju profit, no, rekao je, i Grčka je dan prije bankrota imala sve trostruke A u bilancama.

– U ovim trenucima to se ne osjeća toliko na tržištu zbog specifične situacije obilja kapitala, no čim počnu kamatne stope rasti, junk obveznice imaju tendenciju da se brže odvoje od prosjeka. Drugim riječima, sad su te premije rizika stisnute u odnosu na Njemačku i slične zemlje, no onog trena kad se monetarna politika počne zaoštavati premije rizika će se radikalno proširiti, a Hrvatska će se naći u nebranjenom prostoru, kaže Lovrinčević.

Očekuje se naime da će prvi kamate početi dizati američki Fed, a onda i ECB, no još tu ima nešto vremena. Saznajemo, međutim, da EU sprema i posebnu regulativu koja bi na vidjelo izbacila »pravu« vrijednost obveznica država članica.

– Njemačka i dio zemalja koje imaju konsolidirane javne financije inzistiraju da se počnu primjenjivati novi standardi u valorizaciji obveznica zemalja članica jer ispada da sve imaju najviši rejting koji mogu imati. Želi se zemlje koje sporo provode reforme istjerati na čistinu. Ide se prema zahtjevima za promjenom metodologije da se vidi stvarna kvaliteta bilanci pojedinih banaka. Hrvatska relativnog kapitala ima na prvi pogled dovoljno, no bilance su pune tih papira, i svi ih dakle vode po ovoj trenutnoj međunarodnoj kategorizaciji i normama. Kolika je stvarna kvaliteta toga teško je reći, međutim ne treba biti pesimist. Još je četiri do pet godina pred nama i praksa pokazuje, u zemljama Baltika, Slovačke, Irske, kada se reforme jednom pokrenu, kada se dobije potpora građana, onda se sve odvija brzo, kaže Lovrinčević.

Sustav siguran

O kakvoj promjeni standarda i regulative vođenja državnih obveznica Lovrinčević govori, te što to donosi bankama u Hrvatskoj i njihovim štedišama, pitali smo Hrvatsku narodnu banku. U HNB-u ističu da su hrvatske banke visokokapitalizirane i imaju snažne »bafere«.

– Prema Uredbi br. 575/2013 (EU) razdoblje od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2019. godine jest prijelazno razdoblje u kojem se u izračun stope adekvatnosti regulatornog kapitala postepeno, primjenom standardiziranog pristupa, uvodi ponder rizika za državne obveznice nominirane u valuti koja nije domaća valuta zemlje izdavatelja. Kreditne institucije u EU u tom će prijelaznom razdoblju ponder rizika tih potraživanja postepeno određivati sukladno svom kreditnom rejtingu, a ne više dodjeljujući im, sada važeći povlašteni ponder rizika 0%.

Taj povlašteni ponder od 0% (neovisno o kreditnom rejtingu) moći će od 1. siječnja 2020. godine primjenjivati samo za izloženosti prema središnjoj državi i središnjoj banci nominirane u domaćoj valuti pojedine države članice, tumače u našoj središnjoj banci. Kada je riječ o obveznicama Republike Hrvatske, ističu u HNB-u, važno je istaknuti da se pitanje valute nominacije indeksiranih obveznica još uvijek razmatra u Europskom odboru za bankarstvo (EBA-i), kao i u okviru Europske komisije, budući da su novčani tokovi takvih obveznica Republike Hrvatske u kunama. Ukoliko iste budu smatrane kuskim obveznicama, moći će zadržati povlašteni rizični ponder 0%. Imajući u vidu navedeno, procjenu učinaka eventualne primjene novih pondera smatramo preuranjenom. Koristimo priliku istaknuti da su Hrvatska narodna banka i lokalne banke aktualne procjene rizika države u prvom stupu izračuna minimalne stope adekvatnosti regulatornog kapitala dopunile održavanjem dodatnog kapitala iznad minimalno propisanog, a izračunatog i utvrđenog u ICAAP-SREP procesu (tzv. stup II), zaključuju u HNB-u.

CIJENA TERORIZMA

Najveći rast BDP-a od 2008., no 2016. mogao bi ga kočiti terorizam u Europi

Autor: Ljubica Gatarić

Izašli smo iz recesije i rast će biti veći od dva posto, no analitičari dvoje može li Hrvatska održati taj tempo. Strateške odluke ne donose se u iščekivanju Vlade

Foto: Zeljko Lukunic/PIXSELL

Dobra turistička sezona, izvoz i jačanje osobne potrošnje pogurali su hrvatski BDP u trećem tromjesečju iznad 2 posto. Točnu stopu rasta objavit će Državni zavod za statistiku ovaj petak, no ekonomisti očekuju dobar rezultat, najbolji od drugog tromjesečja 2008. godine, kad je rast bio 2,9 posto. Postavilo se pitanje može li Hrvatska zadržati taj tempo rasta pa je među prvima Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta kazao da nam slijedi usporavanje. Podataka koji bi to potvrdili još nema, no njegov oprez dijeli i dio ekonomista banaka koji su preko Hrvatske udruge banaka poručili da bi iduća godina mogla biti upola lošija od ove, a tek smo izašli iz recesije. S druge strane, Ante Žigman iz Hrvatske narodne banke vjeruje da dobar trend neće nestati, no značajniji i stabilniji rast neće se ostvariti bez strukturnih reformi.

Učinak konverzije

Pesimizam bankarskih krugova može biti i pod utjecajem konverzije jer postoje mišljenja da će banke usporiti kreditnu aktivnost premda na Markovu trgu vjeruju da konverzija može imati i pozitivnih učinaka. Velik broj dužnika idućih će mjeseci plaćati samo polovicu mjesečne rate, što će im otvoriti prostor za dodatnu potrošnju. Lagani oporavak osobne potrošnje u ovoj godini podržan je rastom plaća, rastom sezonske zaposlenosti, ali i smanjenjem cijene nafte. Iduće se godine očekuje pad državne potrošnje, premda je još otvoreno pitanje u kom će smjeru ići fiskalna konsolidacija i koliko ćemo dugo čekati na novu vladu.

Stanje u Hrvatskoj pod velikim je utjecajem međunarodnih okolnosti, koje trenutačno ne idu naruku snažnijem oporavku europske ekonomije. Rast eurozone usporio je u trećem kvartalu na 0,3 posto, a nema sumnje da će to usporavanje biti još izraženije u ovom tromjesečju protegne li se psihoza iz Pariza i Bruxellesa i na druge velike europske gradove. Jedan američki institut redovito određuje cijenu terorizma na

svjetskoj razini u koju, među ostalim, uračunava i vrijednost izgubljenih prihoda. Lani je ta cijena bila 50-ak milijardi eura, a svaki ga veliki teroristički udar, sličan pariškom, proteže na dulje razdoblje. Kako turizam čini 7 posto francuskog BDP-a, već sad je jasno da će taj segment francuske industrije trpjeti velike gubitke. Nakon prošlotjedne stabilizacije cijena dionica na europskim burzama, ponedjeljak je započeo negativnim raspoloženjem investitora. Turizam i usluge su svakako jedna od branši koja će zbrajati minuse, što upućuje i na veliku ranjivost Hrvatske, čija je ekonomija sezonskog karaktera i ovisna o turističkoj potrošnji.

Čekanje Vlade

– Mišljenja sam da je veći problem za Hrvatsku politička blokada u kojoj se nalazimo jer Vlada već dva mjeseca ne donosi strateške odluke, a ne zna se koliko će dugo trajati pregovori o novoj vladi. Teroristički napad u Parizu može potaknuti ljude da se neko vrijeme suzdrže od potrošnje, ima on utjecaja i na potrošnju u turizmu, no stvari bi se trebale iskristalizirati i promijeniti do početka naše turističke sezone – komentira Ante Žigman, savjetnik u središnjoj banci.

– Puno veći problem za europski oporavak predstavlja neprovođenje strateških reformi u zemljama koje su dobile veliku financijsku injekciju kroz programe proširene likvidnosti Europske središnje banke. Zemlje poput Španjolske, Portugala, Italije pa i Francuske nisu napravile puno da poprave svoju konkurentnost, nego su se uljuljkale u uvjerenju da je kod njih sve u redu, a nije – dodaje Žigman.

Sličan prigovor još više vrijedi za Hrvatsku, a ekonomisti banaka, na osnovi najave zaokreta u američkoj monetarnoj politici, procjenjuju da je sljedeća godina zadnja, ili jedna od zadnjih, u kojima hrvatske vlasti imaju vremena samostalno provesti fiskalnu prilagodbu i strukturne promjene.

KREATIVNA HRVATSKA

U MSU-u U ZAGREBU PREDSTAVLJENE DONACIJE

Zaklada Adris za 77 projekata dala tri milijuna kuna

Autor: Tanja Rudež

Izvršnim učenicima i studentima jučer su u zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti dodijeljene 22 stipendije

Pod motom "Upoznajte pametnu i kreativnu Hrvatsku" Zaklada Adris jučer je u Muzeju suvremene umjetnosti (MSU) u Zagrebu predstavila donacije u devetom natječajnom ciklusu. Ove godine najveća korporativna zaklada u Hrvatskoj dodijelila je više od tri milijuna kuna za 77 projekata u sklopu programa "Znanje i otkrića" te "Stvaralaštvo, Ekologija, Baština i Dobrota", a usto su izvršnim učenicima i studentima dodijeljene 22 stipendije.

- Od naših stipendista tražimo ne samo da budu dobri jer to već jesu, nego da budu izvrsni. Želimo da nam otvore vrata budućnosti, da budu ključari te budućnosti - rekao je u svome nadahnutom govoru poznati astronom i popularizator znanosti Korado Korlević koji je od svibnja ove godine predsjednik Uprave Zaklade.

Predsjednik Uprave Adris grupe, mr. sc. Ante Vlahović, u svome je kratkom obraćanju naglasio da "biti danas uz pametnu, mladu i kreativnu Hrvatsku znači biti na strani budućnosti". Istaknuo je da je Zaklada Adris utemeljena prije devet godina kako bi promovirala izvrsnosti. Inače, za financiranje Zaklade Adris grupa izdvađa jedan posto svoje godišnje dobiti.

- Odgovornost za zajednicu, za njezin razvoj i boljitak mogu preuzeti samo odvažni i obrazovani ljudi dorasli izazovima suvremenog društva - rekao je Ante Vlahović. - Ljudi koji ne pristaju na prosječnost, a spremni su izložiti se strožim kriterijima i drukčijem vrijednosnom sustavu. Korporacije pritom ne mogu i ne smiju djelovati bez osjećaja za društveni kontekst u kojem posluju i ostvaruju svoj uspjeh. Mi poduzetnici, poglavito danas, nemamo pravo na izgovore, a još manje na prosječnost - dodao je Vlahović.

Od 2007., kada je utemeljena, do danas Zaklada Adris dodijelila je 33 milijuna kuna za gotovo 700 projekata koji potiču inovativnost, kreativnost, razvoj znanosti, očuvanje hrvatske prirodne i kulturne baštine te dobrotu i solidarnost u hrvatskom društvu. Nadalje, dodijeljeno je i više od 250 stipendija. Stipendist Zaklade Adris tako je, primjerice, bio svjetski poznat violončelist Stjepan Hauser, a donacijom Institutu "Ruđer Bošković" podržan je izniman projekt znanstvenika dr. Tomislava Domazeta Loše. Jučerašnju svečanost u MSU, pak, uveličala su dva talentirana glazbenika i Zakladina stipendista, violinist Marin Maras i gitarist Robert Belinić.

Ove godine na javni natječaj Zaklade Adris stiglo je rekordnih 736 prijava. Posebno se povećao broj prijavljenih projekata iz područja "Znanje i otkrića", koji čine četvrtinu ukupnog broja prijava. Na jučerašnjoj svečanosti predstavljeno je šest projekata iz programa "Znanje i otkrića" o kojima su govorili prof. Kristian Vlahoviček s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, prof. Fran Borovečki s Medicinskog fakulteta, prof. Anđelko Akrap s Ekonomskog fakulteta i dr. Ivica Rubil iz Ekonomskog instituta u Zagrebu te Gracijano Kešac iz Povijesnog i pomorskog muzeja Istre i dr. Ines Kovačić sa Sveučilišta "Juraj Dobrila" u Puli.

RAST BDP-a: Hrvatska raste, nitko ne vjeruje

Autor: Viktor Vresnik

Najveća opasnost sada vreba u mogućem neiskustvu nove Vlade i nastavku permanentnog, prečesto ne baš suvislog poigravanja zakonima, regulama i poreznim stopama

Hrvatska raste, nitko ne vjeruje. Kao pacijent koji se izvukao iz terminalnog stadija bolesti, suočava se s rezigniranom okolinom i obitelji koja je od njega odustala. Naravno, drago im je što se oporavlja, ali više nije u planovima. Čini se, međutim, da su nalazi ustrajno dobri.

Ekonomski institut Zagreb već godinama objavljuje svoj CEIZ indeks čija je svrha pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnoga ciklusa u državi. Vrijednost indeksa mijenja se istodobno s promjenama poslovnog ciklusa. Evo što piše u nalazu objavljenom prošlog petka:

“Ostvarena vrijednost CEIZ indeksa u trećem tromjesečju 2015. upućuje na to da je jačanje ekonomske aktivnosti, koje se odvija od trećeg tromjesečja 2014., poprimilo stabilan uzlazni zamah. Stoga, na osnovi vrijednosti indeksa možemo očekivati da će tromjesečna stopa promjene realnog BDP-a u trećem tromjesečju 2015. biti pozitivna i slične veličine kao i stopa promjene BDP-a iz prethodnog tromjesečja. To ujedno znači i da se hrvatsko gospodarstvo uspješno oporavilo od dugogodišnje recesije, ali stope rasta koje trenutačno ostvaruje i dalje su značajno manje od regionalnog prosjeka.”

Stope rasta o kojima se govori još su male, ali jasan je mjesečni trend oporavka – indeks je u rujnu zabilježio vrlo blagi porast vrijednosti od 0,04 boda u odnosu na ovogodišnji kolovoz, ali i 2,2 boda u odnosu na rujnu prošle godine. EIZ-ovi analitičari zato zaključuju da je jačanje ekonomske aktivnosti poprimilo “stabilan uzlazni trend”. Zasad se čini da su u pravu.

U svojim redovnim ekonomskim prognozama, procjenu rasta hrvatskog gospodarstva za ovu je godinu povisila i Europska komisija koja očekuje da će Hrvatska godinu završiti u 1,1-postotnom plusu (ranije prognoze zaustavljale su se na 0,3 posto). Analitičari EU upozoravaju kako je i dalje ključno da Hrvatska provede strukturne reforme, bez čega neće biti moguće zaustaviti rast javnog duga.

– U okruženju usporavanja globalne ekonomije osobito je važno pojačati temelje gospodarstva kroz strukturne reforme i smanjenje vrlo visokog javnog duga koji bi u Hrvatskoj, bez odlučne akcije, mogao dosegnuti skoro 93 posto BDP-a 2017. godine – rekao je potpredsjednik Komisije zadužen za euro i socijalni dijalog Valdis Dombrovskis. Prema procjenama EU, nakon ovogodišnjeg rasta od 1,1 posto, sljedeće godine rast BDP-a u Hrvatskoj bi trebao ubrzati na 1,4, posto, a 2017. godine na 1,7 posto. Ipak, da ne mašemo previše zastavama, Europska komisija pozitivnu statistiku rasta BDP-a predviđa ove godine svima, osim Grcima čije će gospodarstvo, po njihovim procjenama, potonuti dodatnih 1,4 posto.

Kao najveći optimist hrvatske gospodarske statistike predstavio se najuporniji investitor u dionice domaćih tvrtki Nenad Bakić, koji je najavio rast od tri posto, temeljeći optimizam na rastu turizma i procvatu turističkih kompanija, dok je tradicionalno najskeptičniji Hrvoje Stojić iz Hypo Alpe Adria Banke svoju prognozu hrvatskog rasta podigao s pola na jedan posto. Stojićevu je poziciju najvećeg skeptika u državi ovaj puta preuzeo Zdeslav Šantić iz Sociétés Générale Splitske banke koji Hrvatskoj za 2016. predviđa usporavanje ekonomskog rasta “ponajviše zbog političkih faktora, odnosno zbog toga što je i dalje značaj države bitan za ukupna gospodarska kretanja, a i prije se pokazalo da nakon parlamentarnih izbora obično dolazi do određenog usporavanja gospodarske aktivnosti”.

Ne samo zbog predizborne usluge guvernera premijeru – prijatelju, iako se u više navrata moglo čuti takvo tumačenje, nedavno je procjenu rasta BDP-a u ovoj godini povećala i Hrvatska narodna banka, s prethodnih 0,5 na 1,2 posto. Čak i tradicionalno škrti Međunarodni monetarni fond u svojim je redovnim jesenskim prognozama (koje se naslanjaju na podatke koji im stižu iz DZS i HNB-a) povećao procjenu rasta hrvatskog BDP-a s 0,5 na 0,8 posto.

Hrvatska je napokon uhvatila val rasta ostalih zemalja EU. Koliko će ga uspjeti zadržati, ovisi o tome hoće li politička garnitura na vrhu biti spremna napraviti ono što je trebalo biti davno napravljeno – zaokrenuti državu u smjeru kvalitetno upravljane, ali potpuno tržišne ekonomije. Unatoč izborima, pa i promjeni nominalnog političkog predznaka koji je u ovom slučaju daleko više svjetonazorski nego politički ili ekonomski, u novoj hrvatskoj strukturi vlasti zapravo nema radikalnih promjena sudionika. I u Mostu, koji je proglašen najvećom inovacijom hrvatske politike, sjede poznata lica. Prizivane reforme donijet će, zažive li ikada, rastanak sa životom na dug, smanjivanje proračunskog deficita ispod ciljane granice od tri posto, temeljite reforme pravosudnog i zdravstvenog sustava, konačni završetak reforme mirovinskog sustava (s priznavanjem prava neotuđivosti osobne štednje i jačanjem uloge drugog i trećeg stupa), zaustavljanje neprekidnih promjena poreznog sustava i uspostavljanje stabilnih okvira koji omogućuju dugoročno planiranje, biznisa, ali i života koji je u Hrvatskoj danas avantura u koju bi se malo koji američki mladi poduzetnik usudio upustiti. Ništa od toga nije novo, sve to postoji kao svima poznati zadatak vladama od Valentićeve nadalje. Da je napravljeno na vrijeme, krizu 2009. dočekali bismo spremniji, bila bi kraća, a Hrvatska bi danas rasla stopama Irske ili Estonije, s osobnim standardom koji bi, zahvaljujući nasljeđu, bio daleko bolji od estonskog. To se, međutim, nije dogodilo.

Najveća opasnost sada vreba u nastavku permanentnog, prečesto ne baš suvislog poigravanja zakonima, regulama i poreznim stopama. Hrvatski porezi jesu među višima u tranzicijskoj Europi, ali to ne bi bilo toliko pogubno kad bi se znalo da ključne stope barem u sljedećih pet godina neće biti mijenjane ili barem da se neće mijenjati naviše. Vlada danas, unatoč godinama iz gubljenog vremena i urgentnoj potrebi za supstancijalnim društvenim i sustavnim promjenama, ipak ima i prostora za uobičajenu jednokratnu postizbornu kirurgiju, ali svaka daljnja promjena zakona ili poreznog sustava izvan tog okvira zahtijeva dubinsko mijenjanje korporativnih poslovnih strategija, što je crvena krpa za svakog ulagača, domaćeg ili stranog, koji razmišlja svoj novac uložiti u Hrvatskoj.

Kad je objavljena, 2005. početkom jeseni, knjiga harvardskog profesora Benjamina Friedmana "Moralne posljedice ekonomskog rasta" u novoj Europi je prošla gotovo bez odjeka. Tri godine prije krize upravo je rast bio najjača droga tranzicijskih biznismena i nove sorte tek oslobođenih političkih liberala. Friedman je, međutim, mit rasta sazeo u nekoliko ključnih točaka koje su preživjele taj prvi val tranzicijske euforije. Rast se registrira statistički, ali to nije statistička kategorija. Ekonomski progres, kao i svaki drugi, svoj smisao dobiva tek u kontekstu društvene zajednice u kojoj se događa. Ljudi, primijetio je Friedman, postaju zadovoljnima kad osjećate da žive bolje nego prije 15 godina i da svojim obiteljima, a prije svega svojoj djeci, mogu priskrbiti bolji život nego što su to njima mogli priskrbiti njihovi roditelji.

Srećom, sačuvao sam snimku razgovora s Benom Friedmanom na sunčanoj terasi hotela Argentina u Dubrovniku u kasno proljeće 2006., kad o krizi još nitko nije razmišljao. Kradem odlomak poduljeg Friedmanova ekspozee, možda posluži kao putokaz mandataru nove hrvatske Vlade:

"Danas u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je životni standard jedan od najviših u svijetu, gotovo jednako visok poput onoga u Švicarskoj ili Luksemburgu, većina stanovnika ne osjeća pomak nabolje. Štoviše, oni osjećaju da danas, u materijalnom smislu, žive lošije nego što su nekad živjeli.

Jesu li time zadovoljniji? Nisu. A to se odražava na njihov odnos prema okolini, prvo prema najbližim susjedima, a onda i prema cijelim društvenim slojevima. Nasuprot tome, u današnjoj Kini, gdje je prosječni prihod stanovnika otprilike na razini osmine prosječne američke plaće, Kinezi jasno osjećaju napredak. Danas su spremniji pomoći jedni drugima nego u doba kad im je egzistencija bila u pitanju. Spremniji su od

današnjih Amerikanaca. Taj osjećaj napretka nije trajan, nego dolazi i nestaje, ovisno o prilikama. Pogledajte povijest i vidjet ćete kako je zanimljivo pratiti u kojim su razdobljima stanovnici određenih zemalja osjećali da ekonomski napreduju, a kada se taj osjećaj gubio. Još je zanimljivije pratiti posljedice tih promjena u osjećaju. Tako su, uostalom, nastajali ratovi. Oni ljudi koji osjećaju da danas žive bolje nego što su živjeli njihovi roditelji, imaju manju potrebu da se natječu s drugim ljudima. U društvu gdje ljudi osjećaju napredak u pravilu ima manje rasnih ili vjerskih predrasuda i manje je diskriminacije prema imigrantima. Nitko ne može tvrditi da su to samo ekonomski fenomeni, ali iskustvo SAD-a i zapadnoeuropskih zemalja, posebno Velike Britanije i Njemačke, jasno upućuje na povezanost ekonomije i diskriminativnih modela društvenog ponašanja. To i jest bit cijele priče o rastu i napretku.”

U Hrvatskoj 50% postupaka javne nabave do 2020. treba uključiti neka od zelenih mjerila

Hrvatska od ove godine ima nacionalni akcijski plan za zelenu javnu nabavu. EU je trenutno u procesu donošenja kriterija zelene javne nabave za uredske zgrade i cestogradnju. Razlozi su to zbog kojih je tema 9. Hrvatskog foruma o održivoj gradnji upravo zelena javna nabava.

U kontekstu rasprave o klimatskim promjenama i priprema za pregovore koji će se održati u Parizu COP 21, prikladno je spomenuti ulogu javnog sektora: ne samo u dogovoru oko ciljeva nego i u vlastitom utjecaju na klimatske promjene kroz kupovnu moć.

S obzirom da javni sektor svake godine potroši 2 bilijuna EUR (19% BDP-a EU-a), Komisija EU u priručniku za zelenu javnu nabavu napominje da javni sektor: „Ako na temelju svoje kupovne moći odaberu robu, usluge i radove s manjim utjecajem na okoliš, mogu značajno doprinijeti lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim ciljevima održivosti.“

Na kojim primjerima možemo učiti?

Grad Koprivnica dobrovoljno je već sebi odredio cilj smanjenja emisija CO₂ za 50% do 2020. godine, tako da po primjere ne moramo otići daleko. Nacionalni akcijski plan zelene javne nabave kojeg je Vlada RH donijela ove godine predviđa da do 2020. godine barem 50% postupaka javne nabave koristi barem neko od mjerila. Međutim, primjena je dobrovoljna, dok su iskustva nekih zemalja pokazala da ciljeve zaštite okoliša i energetske učinkovitosti možemo postići jedino ako zelena javna nabava ima i obavezni dio, na primjer:

Njemačka ima propisan obavezan cilj korištenja analize cjeloživotnog troška,
Austrija ima propisanu obavezu zelene javne nabave,
dok Velika Britanija ima kriterije koji su obavezni minimum.

Proizvođači ulažu u inovacije

EU je propisala ciljeve smanjenja stakleničkih plinova, te zakonodavno postavila obaveze prema proizvođačima. U skladu s navedenim, proizvodni sektor ulaže u inovacije i proizvode kojima se ispušta manje CO₂. Međutim, da bi se postigao krajnji cilj, javni sektor koji donosi zakone treba primjerom pokazati smjer i svojom potrošnjom utjecati na smanjenje emisija stakleničkih plinova.

Npr. Velika Britanija u kriterijima u javnoj nabavi predviđa jednoznačno smanjenje stakleničkih plinova za 25% u odnosu na 2009. / 2010. godinu. Ovakvim kriterijem direktno bismo doprinijeli ostvarenju ciljeva koji se trenutno razmatraju kroz izradu Niskouglične strategije RH.

Cestogradnja i uredske zgrade

Da bi javnom sektoru olakšala zelenu javnu nabavu, EU Komisija je još 2008. godine počela objavljivati mjerila zelene javne nabave. Trenutno postoje mjerila za 21 grupu proizvoda, s time da su u procesu pripreme finalna mjerila zelene javne nabave za cestogradnju i uredske zgrade.

Prijedlog tih mjerila na forumu će predstaviti Sandro Vlačić, član Upravnog vijeća Hrvatskog savjeta za zelenu gradnju i voditelj projekata i inovacija u Holcimovom Centru za projekte i inovacije.

Govornici na 9. Hrvatski forum o održivoj gradnji su:

Saša Marenjak, Građevinski fakultet u Osijeku i PPP Centar
Jasna Markušić, Agencija za državno poticanu stanogradnju Grada Koprivnice
Zdravko Pandžić, Ministarstvo gospodarstva
Branka Pivčević Novak, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode
Sandro Vlačić, Holcim i Hrvatski savjet za zelenu gradnju
Sandra Švaljek, Ekonomski institut Zagreb

Moderatorica okruglog stola bit će Mirjana Matešić, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj.

Svaki treći građanin financijski nepismen

Posljednja financijska kriza i velika razina zaduženosti hrvatskih građana ukazuju na važnost razvijanja vještina upravljanja financijama kod svih građana, a osobito mladih, istaknuto je na okruglom stolu Otvoreno o novcu kojeg su organizirali banka.hr i Štedopis

Financijska pismenost građana je javni interes, a financijsko obrazovanje što prije treba uvesti u osnovne i srednje škole, zaključak je okruglog stola o financijskoj pismenosti Štedopisa i banka.hr održanog 24. studenoga u Tehničkom muzeju Nikola Tesla u Zagrebu. U sklopu događanja javnosti i novinarima je predstavljen portal Štedopis na kojem će se moći besplatno educirati o financijama.

Maja Vehovec, znanstvena savjetnica Ekonomskog instituta, predstavila je rezultate najnovijeg međunarodnog istraživanja financijske pismenosti koje je obuhvatilo 150 tisuća ispitanika iz različitih zemalja i koje je pokazalo da je u prosjeku jedan od tri čovjeka u svijetu financijski nepismen. Hrvatska se, prema tom istraživanju, nalazi na sredini ljestvice s 44 posto točnih odgovora prema čemu je na razini Slovenije, ispred ostalih zemalja jugoistočne Europe, ali daleko iza Njemačke i sjevernih europskih zemalja (koje imaju 65-75 postotnu pozitivnu rješenost upita). Vehovec je pojasnila da rezultati vezani uz ponašanja i stavovi prema novcu vuku Hrvatsku prema donjoj polovici, ali da postoje dobri temelji na kojima se može razvijati financijska pismenost građana.

Marijana Ivanov, profesorica s Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, istaknula je da ekonomisti nisu ništa više financijski pismeni od ne-ekonomista budući da na razinu financijske pismenosti imaju veliki utjecaj ne samo znanje, već i ponašanje, namjera, stavovi i uvjerenja.

"Na ekonomskim fakultetima se prvo uče teorije, ali ne i ono što nam treba u svakodnevnom životu. Npr. osobne financije su izborni predmet, dok su monetarne politike obvezne. Studenti ostalih fakulteta nemaju prilike ni izbornu slušati o osobnim financijama", kazala je Ivanov koja se zalaže za obrazovanje o novcu od najranije dobi, dok bi djeca školskog uzrasta svakao trebala biti informirana o izboru karijere budući da taj izbor utječe na osobne financije, a potom i o svim ostalim aspektima osobnih financija počevši od temeljnih pojmova kao što su rizici dopuštenih prekoračenja, kreditnih kartica, zaduživanju, nužnosti štednje, itd.

No, hrvatsko društvo zasad kroz obrazovni sustav ne poučava mlade o financijskoj pismenosti i odgovornosti iako postoji nacionalni Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole, čiji je sastavni dio i financijska pismenost.

Nevnka Lončarić Jelačić, viša savjetnica za nacionalne program pri Agenciji za odgoj i obrazovanje", kazala je da je financijska pismenost sastavni dio građanske kompetencije te da je u službenom dokumentu predviđeno 35 sati nastave koje uključuje rješavanje problema u svakodnevnom život i razvoj etičnog odnosa prema novcu, "ali nam treba politička volja da se to i radi u školama".

Edukativni programi

"Danas postoje i kriptovalute, a mladi ne znaju ni razliku između tekućeg i žiro računa. Suočeni smo s elementarnim neznanjem a svijet je sve sofisticiraniji, rekao je Leo Fel, dopredsjednik Udruge srednjoškolaca Hrvatske. I on je kao i ostali sudionici okruglog stola istaknuo važnost i neformalnih oblika obrazovanja.

Stoga je je Štedopis kreirao seriju programa e-učenja "Pametno sa svojim novcem" od kojih prvi kreće već početkom prosinca. Projekt je pokrenut u suradnji privatnog i javnog sektora i kroz zabavne sadržaje mladima omogućuje da se educiraju o upravljanju novcem.

"Svrha svih aktivnosti financijske pismenosti je poticati odgovoran odnos građana prema novcu i senzibilizirati hrvatsku javnost o važnosti osiguravanja bolje financijske budućnosti mladih. Moramo ih učiti upravljanju novcem, kako bi im omogućili da kvalitetnije žive", rekla je Marina Ralašić, predsjednica Štedopisa, neprofitne udruge profesora, znanstvenika, novinara, poduzetnika i građana koji vjeruju da znanje mijenja ponašanje te da su financijski pismeni i odgovorni građani važni za budućnost Hrvatska. Udruga je pokrenula portal www.stedopis.hr s namjerom da postane centralno online mjesto za financijsku pismenost u Hrvatskoj.

Da je i privatni sektor izuzetno svjestan potrebe financijskog educiranja građana potvrđuje uključivanje Vise Europe u projekt Štedopis. Visa Europe, kompanija za tehnologije platnih usluga kojom upravljaju banke članice i drugi pružatelji platnih usluga iz 38 zemalja, izuzetno je aktivna u provođenju projekata financijske pismenosti u svijetu.

"U Rumunjskoj je Visa Europe bila partner u sličnom projektu i ponosni smo što je više od pola milijuna ljudi sudjelovalo u edukaciji. Drago nam je da koristeći svoje poslovne snage možemo mladima dati vještine potrebne za uspjeh u digitalnoj ekonomiji" rekao je Davor Kršul, country manager Vise Europe. Sličan projekt koji su poduprli u Turskoj obuhvatio je 1,5 milijun ljudi, od kojih je 25 tisuća završilo on line edukaciju.

IZBORI 2015.

Nagrađena za iskorak iz tvrdih ekonomskih varijabli

Autor: Tanja Rudež

Fotografija: Boris Kovačev/CROPIX

Istražuje što pokreće visoku nezaposlenost mladih u Europi. U Bruxellesu se mjere donose birokratski i ne uzimaju se u obzir različitosti među članicama, upozorava dr. Iva Tomić, znanstvena suradnica Ekonomskog instituta Zagreb

Dr. Ivi Tomić, znanstvenoj suradnici Ekonomskog instituta (EI) iz Zagreba, godina na izmaku ostat će u lijepom sjećanju po nagradi Austrijske centralne banke Olga Radzyner za 2015. godinu. Riječ je o nagradi koja se od 2002. godine dodjeljuje mladim ekonomistima iz srednje, istočne i jugoistočne Europe za izvrsne znanstvene radove iz područja europskih ekonomskih integracija. Iva Tomić (32) treća je hrvatska znanstvenica koja je dobila to vrijedno međunarodno priznanje: 2011. godine nagradu je dobila dr. Marina Tkalec iz Ekonomskog instituta, a prošle godine uručena je dr. Tomislavu Globanu s Ekonomskog fakulteta. Rad dr. Tomić "What drives youth unemployment in Europe" ("Što pokreće nezaposlenost mladih u Europi") proglašen je jednim od četiri najbolja u konkurenciji 16 istraživanja iz tranzicijskih zemalja.

"Prijavila sam se na natječaj, no nisam očekivala nagradu jer je moj rad, zapravo, dio većeg istraživanja koje još traje. Ova mi nagrada puno znači, i osobno i profesionalno, prije svega zato što dolazi iz inozemstva, gdje se na znanost ipak gleda malo drugačije nego u domaćoj znanstveno-istraživačkoj zajednici, posebice na području ekonomije", rekla je Iva Tomić.

Kao što sam naslov sugerira, u svojem se radu dr. Tomić bavi nezaposlenošću mladih u EU, u čemu prednjače Grčka, Španjolska i Hrvatska. Kaže kako su je stalni upiti iz medija potaknuli da se dublje pozabavi problemom visoke nezaposlenosti, posebice mladih.

"Novinari su me često zvali, a ja, osim podataka koji su dostupni i drugima, nisam raspolagala nikakvim istraživanjima jer ih nije bilo. Zaključila sam da bi to područje bilo korisno ne samo za mene nego i da postoji društveni interes da se dublje istraži koji sve faktori utječu na nezaposlenost mladih. Recesija je u Grčkoj, Španjolskoj i Hrvatskoj uzrokovala veliku nezaposlenost, no pitala sam se postoje li tu i neki drugi čimbenici", objasnila je dr. Tomić. Istaknula je kako se Hrvatsku obično stavlja u isti koš sa zemljama u tranziciji, no u

kontekstu nezaposlenosti mladih sličnija je mediteranskim zemljama. "Pokušala sam izaći malo izvan tvrdih ekonomskih varijabli te razmotriti korupciju, radno zakonodavstvo, kulturološke aspekte i način života u mediteranskim zemljama, gdje mladi puno dulje žive s roditeljima. Naravno, postavlja se pitanje žive li mladi ljudi s roditeljima dulje jer nemaju mogućnosti ili je to dio kulture pa stoga nisu dovoljno agilni u traženju posla. Ispostavilo se da postoje razlike među zemljama EU, pa kad donosimo mjere vezane uz nezaposlenost mladih, ne možemo automatski preslikati finski ili norveški primjer", pojasnila je dr. Tomić. Smatra kako se u Bruxellesu mjere za smanjenje nezaposlenosti mladih donose birokratski, pri čemu se ne uzimaju u obzir različitosti među članicama.

"Bila sam na nekoliko međunarodnih konferencija u različitim europskim zemljama i bilo je lijepo slušati Norvežane, Fince i Austrijance, no njihova se iskustva ne mogu striktno primijeniti na nas. Mi imamo stopu nezaposlenosti mladih 45 posto, a oni nemaju ni deset. Njihovi problemi su potpuno drukčiji od naših. Razmišljala sam kako se tu puno novca troši, a možda neće uspjeti. Jer, ako su neke mjere uspjele u Finskoj, ne mora značiti da će uspjeti i u Hrvatskoj", ustvrdila je Iva Tomić.

Ova mlada znanstvenica rođena je u Posušju, hercegovačkom gradiću na granici s Hrvatskom. U Posušju je završila osnovnu školu i opću gimnaziju, a zatim se upisala na Ekonomski fakultet u Zagrebu. "Bila sam dobra učenica i matematika mi je dobro išla, no razmišljala sam više o studiju sociologije ili politologije. Naposljetku, odlučila sam upisati ekonomiju misleći da ću se baviti marketingom i biznisom, ali nisam ni pomišljala na znanstvenu karijeru", prisjetila se Iva Tomić. "No, već na drugoj godini studija zainteresirala sam se za znanost zahvaljujući načinu na koji je tadašnja asistentica Marijana Bađun, koja sada radi u Institutu za javne financije, prezentirala makroekonomiju. Stoga sam na trećoj godini izabrala smjer makroekonomije koji upisuje samo pet posto studenata jer svi ostali upisuju smjer poslovne ekonomije", dodala je Iva Tomić.

Studij ekonomije završila je s prosjekom ocjena 4,9, a nakon diplome poželjela je ostati na Ekonomskom fakultetu. No, nije bilo mogućnosti za to, pa se javila na natječaj u Erste banci, gdje se zaposlila u sektoru za upravljanje rizicima.

"Posao mi je bio zanimljiv i dobro sam se slagala s kolegama. No, pokolebala sam se nakon razgovora s prof. Ivom Bičanićem s Ekonomskog fakulteta, koji je smatrao da trebam izabrati znanstvenu karijeru. Naposljetku, javila sam se na natječaj na Ekonomskom institutu", rekla je Iva Tomić.

Kao znanstvena novakinja Ekonomskog instituta, Iva Tomić provela je pripremni semestar za doktorski studij iz ekonomije na CERGE-EI u Pragu, gdje je dobila i stipendiju za doktorat. Ipak, iz privatnih razloga odlučila se za doktorski studij na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani.

"U Ljubljani su taman osnovali međunarodni studij na engleskom jeziku s profesorima iz Praga, Beča, Izraela, SAD-a... Da biste izašli na obranu doktorske disertacije, morali ste imati barem jedan rad objavljen u časopisima koje pokriva baza Web of Science (WoS), što je ipak pritisak da se podigne kvaliteta istraživanja. Za moju karijeru bilo bi mnogo bolje da sam otišla na doktorat na neki fakultet u zapadnoj Europi. Naime, na Zapadu je doktorat iz ekonomije baziran na matematici i ekonomiji, a nama nedostaju takva znanja. Stoga moje mlađe kolege potičem da svakako doktoriraju na Zapadu", naglasila je dr. Tomić te se kritički osvrnula na stanje u našoj ekonomskoj znanosti.

"Mogu raditi pet puta više od kolega i imati pet puta više radova, ali dok su kriteriji niski, imat ćemo istu plaću i ista priznanja. To nije poticajno za mladu i ambicioznu osobu", istaknula je Iva Tomić. "Primjerice, početkom ove godine dobila sam ugovor za znanstvenog suradnika i sada imam pet godina do izbora za više zvanje ili eventualnog reizbora za ovo zvanje. Po sadašnjim nacionalnim kriterijima, mogu dolaziti na posao, dobivati plaću i ne raditi ništa, a u dvije godine stignem nadoknaditi sve to kako bih napredovala u više zvanje. No, moram pohvaliti Ekonomski institut, koji je nakon nekoliko godina rasprava pojačao interne kriterije za napredovanje", dodala je dr. Tomić.

Nagrada Austrijske centralne banke Olga Radzyner za 2015. godinu našoj je sugovornici novi poticaj za istraživanja. "Nagrada mi jako puno znači na osobnoj razini. Posao znanstvenika je takav da dugo ne vidite rezultate svoga rada. Kao novinarka, vi barem jednom tjedno vidite rezultat svojeg rada u vidu objavljenog članka. Meni se događa da radim mjesecima, a ne vidim konkretan rezultat. Stoga sam se početkom ove godine pitala je li znanost uopće za mene", priznala je Iva Tomić. Naglasila je kako se u samo nekoliko mjeseci dogodio obrat.

"U međuvremenu sam dobila i grant za mlade europske istraživače i doktorande koji se financira iz Europskog socijalnog fonda (ESF). Taj projekt omogućava mi nastavak istraživanja o nezaposlenosti mladih, a zahvaljujući tim sredstvima prvu polovicu 2016. godine provest ću kao gostujuća znanstvenica na London School of Economics (LSE). Bit ću na Odsjeku za jugoistočnu Europu, a i dalje ću se baviti nezaposlenošću mladih u EU. No, imat ću mentora i pristup bazama podataka kojima ovdje nemam pristup", rekla je Iva Tomić. Priznala je da se usavršavanju na LSE-u veseli, ali i pomalo plaši.

"Strah me da neću biti na razini koja se od mene očekuje. U svakom slučaju, odlazak na LSE za mene je izazov. Svaki odlazak u inozemstvo otvara vam nove vidike i upoznajete nove ljude: networking u znanosti bitan je kao i u biznisu. Mi smo u Hrvatskoj u društvenim znanostima još jako zatvoreni prema svijetu, što je loše. Jer, znanost je međunarodna, globalna, a nikako lokalna", zaključila je Iva Tomić.

O MJERAMA NE ODLUČUJE NI SDP NI HDZ NI MOST

Svjetska banka, MMF i EK: Ove reforme će Hrvatska morati napraviti...

Autor: Lidija Kiseljak

Most je mogao, umjesto što pregovara, pred SDP i HDZ iznijeti rezove proračuna koje je Vlada predložila Europskoj komisiji i vidjelo bi se tko ih je spreman provesti

Već godinama, počevši od MMF-a i Svjetske banke, pa sada i Europske komisije, slušamo da Hrvatska mora provesti strukturne reforme. No njima se odupire svaka vlada jer one sa sobom nose nepopularnost, njihova bi provedba trajala nekoliko godina, a još nekoliko godina trebalo bi da se rezultati vide. Zato se odustaje, a posljedica je rast duga. Kriza nas je probudila, ali za velik broj reformi samo je donesena odluka, ali provedene nisu.

Privatizacija obvezna

Upravo mjere na kojima bi se moglo uštedjeti, odnosno rezati proračunski deficit, a što je EK od nas tražio, Vlada je na velika vrata najavila početkom godine pa su u tom cilju koordinirali rad pet povjerenstava – za analizu rashoda za plaće, subvencije, zdravstvo, porezne rashode te poslovanje agencija, zavoda, fondova i drugih pravnih osoba s javnim ovlastima, koji su u tih pet područja trebali dati konkretne mjere u cilju uštede pet milijardi kuna na proračunskim rashodima. Popis gdje će se rezati predan je EK, ali konkretne mjere nisu iznesene.

Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta smatra da su upravo rezovi u tim područjima mogli biti startna pozicija za sastavljanje vlade koja iskreno želi reforme. Most je tako mogao umjesto dugotrajnih pregovora pred SDP i HDZ na tih pet područja vidjeti njihovu spremnost na promjene i dobru volju za provođenje. Politički formirana vlada teže će s tim krenuti, ali bi stručna vlada to lakše učinila. Dio razloga zašto vlade nisu provodile reforme je i to što nema političke želje, ali i to što ih nema tko provoditi. Pa već i ta činjenica iziskuje jednu od ključnih reformi koja se godinama spominje – onu u javnoj upravi.

U administraciji bi trebalo povećati efikasnost, mišljenja je Ante Žigman iz saborskog povjerenstva za fiskalnu politiku, kroz određivanje platnih razreda koji će omogućiti napredovanje onima koji rade i onima koji su specijalisti. Posao bi morao biti mjerljiv – treba se znati tko će dobiti bonus, a tko manju plaću, pa i otkaz. To bi za sobom povuklo i promjenu niza kolektivnih ugovora. Menadžment koji vodi državnu tvrtku morao bi biti stručan. Neplaćanja i neefikasnost u sektoru zdravstva su godinama problem, pa je zato potreban efikasan obračun troškova po pacijentu, a ne po krevetu, smatra Žigman. Velik broj eksperata zalaže se za privatizaciju onih bolnica koje ne se mogu dovesti u red tako da se novim vlasnicima propišu standardi. Potrebna je i privatizacija svih državnih tvrtki koje kumuliraju gubitke. Privatizacija, bolja produktivnost i bolje upravljanje u javnom sektoru među glavnim su reformama koje treba pokrenuti, mišljenja je Lovrinčević, uz potrebnu reformu u zdravstvu i mirovinskom sustavu. Nadalje, bitne su i reforme na tržištu rada i obrazovanja. HUP godinama govori o potrebnoj većoj fleksibilnosti tržišta rada. Žigman kaže da reforme školstva moraju ići u smjeru kvalitetnog državnog, ali i poticanja kvalitetnog privatnog obrazovanja. Dio stručnjaka zalaže se za uvođenje vaučera pa da studenti mogu birati gdje žele obrazovanje, na privatnom ili državnom fakultetu.

Rastemo kroz pad cijena

Koliko god impresivno djelovao rast BDP-a u trećem tromjesečju od 2,8 posto, on nikako ne bi smio biti razlog da vladu zaustavi u reformama. Velik dio tog rasta oslanja se na turizam koji, za razliku od drugih zemalja EU, kod nas ima nekoliko puta veći udjel u BDP-u. Nadalje, zamka je i ta što se nalazimo u deflatornoj spirali pa, izraženo u brojkama, rast BDP-a i neće biti velik. Prema Lovrinčevićevoj procjeni, to će povećanje iznositi samo oko pet milijardi kuna ove godine, a to je niti polovica iznosa kamata koje država mora vratiti u 2016. Događa nam se rast ekonomije kroz pad cijene. Zato reforme ne mogu čekati, a uštede se mogu provesti i na manjim zahvatima. Primjerice, sada kada smo imali rast BDP, sindikati su se sjetili dogovora o povećanju plaće, no kada smo imali pad, nije se reagiralo. A u posljednje 3,5 godine to se trebalo dogoditi šest puta.

OD 2008. GODINE GRAĐEVINARSTVO IDE SILAZNOM PUTANJOM

Građevinski sektor s 90 tisuća radnika konačno se prestao urušavati

Autor: Eduard SOUDIL

Za razliku od Hrvatske, građevinarstvo u zemljama EU-28 znatno je lakše podnijelo recesiju

Foto: Vjeran Zganec-Rogulja/PIXSELL

Građevinarstvo u Hrvatskoj zadnjih je nekoliko godina snažno pogođeno recesijom. Ona se očituje prije svega u padu obujma građevinskih radova i padu zaposlenosti.

Ipak, ohrabruju najnoviji podaci za prvu polovinu 2015. godine koji potvrđuju značajno usporavanje ovih negativnih trendova. Unatoč kriznim vremenima i padu aktivnosti proteklih godina, građevinski sektor još uvijek zauzima značajno mjesto u hrvatskom gospodarstvu. U strukturi ukupnog gospodarstva u prvoj polovini 2015. godine, građevinski sektor sudjelovao je s udjelom od oko 4,3 posto, a broj je zaposlenih u ovoj djelatnosti u lipnju 2015. godine iznosio 90.464, što čini 6,7 posto ukupnog broja zaposlenih u Hrvatskoj. Istovremeno je od ukupnog broja zaposlenih u građevinskom sektoru njih 77,4 posto bilo zaposleno u pravnim osobama, a 22,6 posto u obrtu.

- Valja istaknuti da se obujam građevinskih radova u Hrvatskoj kontinuirano smanjuje još od sredine 2008. godine i pojave gospodarske krize. Čitavo je razdoblje obilježeno slabljenjem potražnje za nekretninama, značajnim usporavanjem investicijske aktivnosti te izostankom velikih državnih infrastrukturnih projekata. Ipak, najnoviji trendovi iz prve polovine 2015. godine nagovještavaju mogući kraj recesiji. Uz neznatan pad obujma građevinskih radova od 0,6 posto na međugodišnjoj razini, broj zaposlenih povećao se za 0,8 posto - ističu u Ekonomskom institutu Zagreb.

Za razliku od Hrvatske, građevinarstvo u zemljama EU-28 znatno je lakše podnijelo recesiju. Tako su još početkom 2010. zaustavljeni negativni trendovi, nakon čega je tijekom 2010. i 2011. uslijedila stagnacija aktivnosti. Pad obujma građevinskih radova u 2012. i u prvom tromjesečju 2013. bio je nešto blažeg karaktera. Od travnja 2013. građevinarstvo u EU-28 postupno se oporavlja. Usporedba podataka na godišnjoj razini pokazuje da se u prvih sedam mjeseci ove godine obujam građevinskih radova povećao za

0,2 posto. Također, ovogodišnja srpanjska razina aktivnosti veća je za 0,6 posto u odnosu na isti mjesec 2014. godine.

- Promatrajući izdvojeno Hrvatsku, razmjere recesije najbolje potkrepljuju podaci o obujmu građevinskih radova i zaposlenosti. Tako je obujam građevinskih radova u Hrvatskoj u razdoblju od siječnja do srpnja 2015. smanjen za 37,9 posto u odnosu na isto razdoblje 2008. O razmjerima recesije u građevinarstvu možda najbolje govori podatak da se od prosinca 2008. do lipnja 2015. broj zaposlenih smanjio za čak 49.348 (54,5 posto). Pri tome je u pravnim osobama pad zaposlenosti iznosio 31.128 (44,5 posto), a kod obrta 18.220 (89 posto). Ovako velik pad zaposlenosti u građevinarstvu nije samo težak udarac za ovu djelatnost, nego i za gospodarstvo u cjelini. Valja napomenuti da je nepovoljnim kretanjima za vrijeme recesije uvelike pridonijelo usporavanje i zaustavljanje gradnje velikih od države financiranih projekata u području cestogradnje. Posljedica je to značajnog slabljenja i ograničenja kapaciteta državnog proračuna u uvjetima recesije, tumače nove rezultate na EIZ-u.

Također, razvidno je da plaće u građevinarstvu zaostaju za prosjekom gospodarstva. U razdoblju od siječnja do lipnja 2015. prosječna netoplaća u građevinskom sektoru bila je za 15,4 posto manja od prosječne netoplaće u Hrvatskoj.